

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální pedagogiky

**Specifika přípravy odsouzených na propuštění z výkonu
trestu odnětí svobody a jejich reintegrace**

Diplomová práce

Autor: Pavlína Šejvlová
Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Tereza Raszková
Oponent práce: doc. PhDr. Jiří Semrád, CSc.

Zadání diplomové práce

Autor: Pavlína Šejvlová
Studium: P18P0645
Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika

Název diplomové práce: **Specifika přípravy odsouzených na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a jejich reintegrace**

Název diplomové práce AJ: The specifics of preparation sentenced persons to release and their reintegration

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se zabývá osobami ve výkonu trestu odnětí svobody a jejich návratem do společnosti. V teoretické části práce pojednává o problematice daného tématu a definuje základní terminologii. Popisuje zacházení s odsouzenými, které směřuje k jejich návratu zpět do společnosti a negativní důsledky plynoucí z uvěznění. V empirické části využívá kvantitativní metody.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. Sociální ochrana: terciální prevence, její možnosti a limity. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244 s. ISBN 978-80-7380-138-0 KALVODOVÁ, Věra. Trest odnětí svobody a jeho výkon. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. 200 s. ISBN 978-80-7552-163-7. PETERSILIA, Joan. When prisoners come home: Parole and prisoner reentry. New York: Oxford University Press, 2003. 288 s. ISBN 9780199727414. ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka DOUBRAVOVÁ, Dagmar (eds.) Probace a mediace: Možnost řešení trestných činů. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. 216 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Tereza Raszková
Oponent: doc. PhDr. Jiří Semrád, CSc.
Datum zadání závěrečné práce: 6. 11. 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucí diplomové práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

.....

Pavčina Šejvlová

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomová práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

V Hradci Králové dne

.....

Pavλίna Šejvlová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí práce Mgr. et Mgr. Tereze Raszkové za velmi ochotný přístup a cenné rady k práci. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům za účast v mém výzkumném šetření.

Anotace

ŠEJVLOVÁ, Pavlína. *Specifika přípravy odsouzených na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a jejich reintegrace*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020. 68 s. Diplomová práce.

Diplomová práce se zabývá přípravou odsouzených na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a jejich reintegrací. Popisuje obecné pojetí trestu, jeho druhy a funkci ve společnosti. Následně se zaměřuje na samotný výkon trestu odnětí svobody v České republice a vymezuje jeho právní úpravu. Věnována je pozornost procesu uvěznění a řadě psychosociálních důsledků, které jsou s ním spojeny. V práci je též vymezen pojem reintegrace a subjekty následné postpenitenciární péče. Není opomenuta Probační a mediační služba České republiky a popsán je i současný stav kriminální recidivy. Výzkumné šetření bylo realizováno za pomoci metody dotazníku, kde měli obyvatelé Hradce Králové možnost vyjádřit své názory na reintegraci osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody.

Klíčová slova: trest odnětí svobody, psychosociální důsledky, reintegrace, postpenitenciární péče

Annotation

ŠEJVLOVÁ, Pavlína. *The specifics of preparation sentenced persons to release and their reintegration*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2020. 68 pp. Diploma Dissertation Degree Thesis.

The diploma thesis deals with the convicts for their release from prison and their reintegration. It describes the general concept of punishment, its types and functions in society. Subsequently, it focuses on the actual prosecution of imprisonment in the Czech Republic and defines its legislation. Attention is paid to the process of imprisonment and the reduction of psychosocial consequences associated with others. The concept of reintegration and subjects of post-penitentiary care is also described. The Probation and Mediation Service of the Czech Republic is not omitted and the current state of criminal relapse is described. The research was carried out by means of a questionnaire survey, where it is possible to find out the possibility for the inhabitants of Hradec to express their opinions on the reintegration of persons released from prison.

Keywords: imprisonment, psychosocial consequences, reintegration, post-penitentiary care

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 OBECNÉ POJETÍ TRESTU A TREST ODNĚTÍ SVOBODY	11
1.1 Účel, funkce a druhy trestů	11
1.2 Trest odnětí svobody a jeho výkon	13
1.3 Práva a povinnosti odsouzených.....	15
1.4 Programy zacházení.....	17
2 UVĚZNĚNÍ A JEHO PSYCHOSOCIÁLNÍ DŮSLEDKY.....	20
2.1 Prizonizace	21
2.2 Stigmatizace.....	23
2.3 Nezaměstnanost a zadluženost.....	24
2.4 Druhý život vězňů.....	25
3 PROPUŠTĚNÍ Z VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	29
3.1 Postpenitenciární péče	30
3.2 Probační a mediační služba České republiky	32
3.3 Faktory omezující znovuzачlenění osob s kriminální minulostí do společnosti... 34	
3.4 Kriminální recidiva a její stav	35
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	39
4.1 Výzkumný problém, cíl a hypotézy	39
4.2 Metoda a organizace výzkumu	40
4.3 Výzkumný soubor.....	41
4.4 Výsledky výzkumného šetření.....	42
4.5 Statistické ověřování hypotéz	51
4.6 Shrnutí k výzkumnému šetření	58
4.7 Návrhy a limity práce	59
ZÁVĚR	61
POUŽITÉ ZDROJE.....	62
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	66
SEZNAM PŘÍLOH.....	68

ÚVOD

Diplomová práce s názvem Specifika přípravy odsouzených na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a jejich reintegrace je členěna do tří teoretických kapitol. Poslední, čtvrtá kapitola, je věnována výzkumnému šetření. Cílem práce je na základě poznatků získaných z teoretické části práce a následně realizovaného dotazníkového šetření zjistit, jaké jsou názory obyvatel Hradce Králové na reintegraci osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody.

Úvodní kapitola je zaměřena na výkon trestu odnětí svobody v České republice. Vymezuje druhy trestů, které lze za spáchané trestné činy uložit a rovněž popisuje jednotlivá práva a povinnosti odsouzených. Zmíněny jsou i programy zacházení, které jsou ve věznicích realizovány.

Druhá kapitola se věnuje psychosociálním důsledkům uvěznění, mezi které bezpochyby patří prizonizace, stigmatizace či „druhý život vězňů“. Tyto specifické problémy lze považovat za překážku v následném procesu reintegrace a je s nimi spojeno několik dalších negativních faktorů. Nejen z tohoto důvodu je na místě zařadit kvalitní postpenitenciární péči a spolupráci s Probační a mediační službou, o kterých pojednává v pořadí třetí kapitola.

Propuštění z vězení na svobodu vyžaduje jisté kroky spojené s řadou povinností, které nemusí být vždy všemi akceptovány. Získání nového zaměstnání, znovunavázání kontaktů s osobami blízkými, ale i případné hledání nového bydlení. Vše jsou to zcela odlišné situace, než na jaké byl odsouzený ve výkonu trestu zvyklý. Úspěšnost opětovného začlenění tak může být nejen samotným nepřizpůsobivým jedincem, ale i předsudky ze strany společnosti, negativně ovlivněna. Jaké konkrétní názory se objevují ve společnosti, zjišťuje výzkumné šetření v poslední kapitole diplomové práce. Výzkumný problém byl stanoven následovně: Jaké jsou postoje obyvatel Hradce Králové k osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody? Využita byla kvantitativní výzkumná strategie, konkrétně dotazník.

Téma bylo zvoleno z důvodu zájmu o problematiku vězeňství a následné reintegrace. Rovněž ho považuji za důležitou součást mého studovaného oboru, kterým je Sociální pedagogika. Podobným tématem jsem se zabývala i v mé bakalářské práci, kde jsem porovnávala názory společnosti na trest smrti a trest odnětí svobody na doživotí.

Mezi autory, kteří se věnují tématu spojenému s výkonem trestu odnětí svobody a reintegrací, lze zařadit prof. JUDr. Věru Kalvodovou, Dr. (2016), dále doc. PhDr. Vratislavu Černíkovou, CSc. (2008) či Mgr. Pavla Šterna (2010). K vypracování práce byla použita odborná literatura, aktuální právní předpisy týkající se oblasti výkonu trestu odnětí svobody a internetové zdroje.

Práce je určena všem, kteří mají zájem prohloubit své vědomosti v oblasti vězeňství a postpenitenciární péče. Přínosná může být studentům sociálních oborů, ale i široké veřejnosti.

1 OBECNÉ POJETÍ TRESTU A TREST ODNĚTÍ SVOBODY

Pro orientaci v textu diplomové práce je důležité vymezit základní pojmy, které souvisí s problematikou výkonu trestu odnětí svobody a obecně trestu jako takového. Kapitola popisuje účel, funkci a druhy trestů. Následně se zabývá samotným výkonem trestu odnětí svobody v České republice.

1.1 Účel, funkce a druhy trestů

Mezi reakcemi společnosti na zločinnost zaujímají dle Sochůrka důležité místo dva významné aspekty. Jsou jimi prevence a trest. V nejobecnějším pojetí je trest spolu se svým protikladem, odměnou, jedním z nejdůležitějších základních výchovných prostředků. Zároveň se tak jedná o významný obranný mechanismus před chováním a jednáním, které porušuje zavedené sociální pravidla a normy.

V penologickém chápání má trest dvě základní roviny:

- ochranu společnosti před pachateli trestných činů,
- korektivní úlohu a nápravu pachatele. (Sochůrek, 2007)

Definici trestu uvádí i Navrátilová. „*Trest je zákonem stanovený právní následek za určité protiprávní jednání. Trest, právní následek činu, na němž lpí vina, spočívá v právní újmě, a ta je pachatelem činu pocíťována jako zlo a podle vůle zákonodárce má být jako taková přijímána.*“ (Navrátilová, 2010, s. 9)

Účel trestu lze z různých hledisek spatřit v základních teoriích trestání. Nejobecnější z nich uvádí Novotný (1997):

- relativní,
- absolutní,
- smíšená.

Podle Lata spatřuje **relativní teorie** účel trestání zejména v ochraně společnosti a věří, že udělení trestu „*přinese lepší následky, než kdyby se tak nestalo. Samotné spáchání zločinu není dostatečným důvodem pro potrestání. Jelikož trest působí utrpení, může být uložen jen tehdy, pokud se tím zabrání většímu utrpení.*“ (Lata, 2007, s. 19)

Sochůrek popisuje trest z hlediska **absolutní teorie** jako zrcadlový odraz spáchaného trestného činu. Účel trestu je zde spatřován v újmě pachateli, který se dopouští trestného jednání ze své vůle a musí si být vědom případných následků.

Potrestání je tak nedílnou součástí trestného chování. **Smíšená teorie** je kombinací dvou předchozích. Mnoho států ji uplatňuje ve své trestní politice a vychází z ní i současná koncepce výkonu trestu u nás. (Sochůrek, 2007)

Z právního hlediska účel trestu vymezoval zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, který byl na našem území účinný do 31. prosince 2009. Podle § 23 tohoto zákona bylo účelem trestu především chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit pachateli v páchání další trestné činnosti, vést pachatele k vedení řádného života a tím tak výchovně působit i na další členy společnosti. (Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, § 23, odst. 1)

Kalvodová se zmiňuje o novém trestněprávním kodexu, kterým je zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník účinný od 1. ledna 2010 a uvádí obecné zásady trestání. Účel trestu, na rozdíl od předchozí právní úpravy, není v současném trestním zákoníku výslovně vyjádřen. (Kalvodová, 2016)

Funkce trestu je dle Raszkové a Hoferkové rozlišována následovně:

- odplatná – úkol je spatřován v uspokojení poškozeného vůči pachateli, který se dopustil trestného jednání (oko za oko),
- regulativní – cílem je ochrana společnosti před deviantním chováním prostřednictvím ukládáním sankcí,
- preventivní – vyvarování se trestu,
- restorativní – znovuoobnovení vztahu mezi pachatelem a poškozeným,
- výchovná – cílem je náprava pachatele,
- morální – hlavní myšlenkou je nastolení spravedlnosti a potrestání zla,
- represivní – izolace pachatele od společnosti. (Raszková, Hoferková, 2013)

Vedle účelu a funkcí trestu lze vymezit i jejich druhy, které u nás stanovuje Trestní zákoník, který v § 52 uvádí následující tresty, které lze pachateli uložit:

- odnětí svobody,
- domácí vězení,
- obecně prospěšné práce,
- propadnutí majetku,
- peněžitý trest,
- propadnutí věci,
- zákaz činnosti,

- zákaz pobytu,
- zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání,
- ztrátu vojenské hodnosti,
- vyhoštění.

Trestem odnětí svobody je podle trestního zákoníku:

- a) nepodmíněný trest odnětí svobody,
- b) podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody,
- c) podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem.

Zvláštním typem trestu odnětí svobody je výjimečný trest. (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 52) Tím se rozumí trest odnětí svobody nad 20 do 30 let a trest odnětí svobody na doživotí.

1.2 Trest odnětí svobody a jeho výkon

Za nejpřísnější trest, který je možné podle trestního zákoníku uložit, lze považovat trest odnětí svobody nepodmíněně, jelikož představuje největší zásah do základních lidských práv a svobod. Kalvodová v tomto směru dodává, že tento trest je možné uložit pouze tehdy, nepostačí-li uložení jiného trestu nespojeného s odnětím svobody. (Kalvodová, 2016)

Hlavním právním předpisem, který upravuje výkon trestu odnětí svobody je zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a Vyhláška ministra spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. V případě protiprávního jednání ze strany mladistvých se užívá termín trestní opatření odnětí svobody nepodmíněně v souladu se zákonem č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

Zásady výkonu trestu odnětí svobody uvádí ustanovení § 2 zákona č. 169/1999 Sb.:

- *„Trest může být vykonáván jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody; tím však nesmí být ohrožena potřeba ochrany společnosti.*
- *S odsouzenými ve výkonu trestu se musí jednat tak, aby bylo zachováno jejich zdraví, a pokud to doba výkonu trestu umožní, podporovaly se takové*

postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem.“ (Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, § 2)

Trest odnětí svobody se vykonává ve věznicích. Dle platné novely zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, účinné od 1. října 2017, se věznice dělí podle ustanovení § 8 na dva typy a to na:

- věznici s ostrahou a
- věznici se zvýšenou ostrahou.

Věznice s ostrahou se dle ustanovení § 12a téhož zákona člení na oddělení s nízkým, středním a vysokým stupněm zabezpečení. Do jednotlivých oddělení jsou odsouzení umístováni podle míry vnějšího a vnitřního rizika. Vnější riziko vyjadřuje míru nebezpečnosti odsouzeného pro společnost. Zohledňuje se zejména trestný čin, za který mu byl uložen trest, délka trestu a forma zavinění s přihlédnutím k tomu, zda již byl ve výkonu trestu. Vnitřní riziko vyjadřuje míru rizika ohrožení bezpečnosti během výkonu trestu. (Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 8, 12a)

Jak uvádí Černíková, do výkonu trestu odnětí svobody může být odsouzený přijat pouze na základě pravomocného a vykonatelného rozhodnutí soudu a nařízení výkonu trestu odnětí svobody. (Černíková, 2008)

Umístování odsouzených při příjmu do věznice je v souladu s ustanovením § 7 zákona č. 169/1999 Sb., prováděno v souladu s následujícími pravidly:

- zpravidla se umísťují odděleně mladiství od dospělých,
- recidivisté od odsouzených, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé,
- za úmyslně spáchané trestné činy od odsouzených za trestné činy z nedbalosti,
- trvale pracovně nezařaditelní,
- s poruchami duševními a poruchami chování,
- s uloženým ochranným léčením, zabezpečovací detencí a
- velmi nebezpeční. (Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, § 7)

Na území České republiky se nachází celkem 25 věznic pro výkon trestu odnětí svobody. Patří mezi ně věznice Bělušice, Břeclav, Heřmanice, Horní Slavkov, Jiřice, Karviná, Kuřim, Kynšperk nad Ohří, Mírov, Nové Sedlo, Odolov, Opava, Oráčov, Ostrov, Pardubice, Plzeň, Příbram, Rapotice, Rýnovice, Stráž pod Ralskem, Světlá nad Sázavou, Valdice, Vinařice, Všehrady a Znojmo. (Organizační jednotky, Vězeňská služba ČR, © 2020, online)

1.3 Práva a povinnosti odsouzených

Každý odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody má ve věznici svá práva, ale i povinnosti. Ustanovení o právech a povinnostech upravuje zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody (§ 15 - § 36) a Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody (§ 15 - § 35).

Odsouzený ve výkonu trestu má právo na pravidelnou stravu. S tím souvisí i poskytnutí vody na přípravu nápojů a to nejméně dvakrát denně. K uložení osobních věcí má každý odsouzený uzamykatelnou skříňku. Součástí vybavení místností, ve kterých jsou odsouzení ubytováni, musí být stolek a židle v množství odpovídajícím počtu odsouzených. V ubytovací místnosti, kde je současně více osob, musí na jednoho odsouzeného připadat ubytovací plocha o rozměru nejméně 4 m². Naopak cela určená k ubytování pouze jedné osoby nesmí mít ubytovací plochu menší než 6 m². Odsouzeným je dále zabezpečena denně osmihodinová doba ke spánku, čas potřebný k osobní hygieně, úklidu, stravování a přiměřenému osobnímu volnu. Součástí práv odsouzených jsou vycházky. Jejich účelem je zabezpečit denní pobyt na čerstvém vzduchu a aktivní odpočinek. Odsouzený má právo na zdravotní služby a pro odsouzené v akutní duševní tísní je ve věznici zřizován krizový oddíl. Součástí práv odsouzených je také přijímání a na jejich náklady odesílání korespondence. Vězeňská služba je v tomto ohledu oprávněna provádět kontrolu a seznámit se s obsahem zaslaných písemností. Odsouzený má právo na použití telefonu ke kontaktu s blízkými, svým obhájcem či advokátem a v případě jiného, závažného důvodu lze odsouzenému povolit užití telefonu ke kontaktu s jinou osobou. Dalším, zákonem ukotveným právem jsou návštěvy. Odsouzený může v čase určeném ředitelem věznice přijímat návštěvy blízkých osob na dobu 3 hodin během jednoho měsíce. Odsouzení nadále mají právo na poskytování duchovních a kulturních potřeb.

Jejich součástí je objednání knih, denního tisku, časopisů a v případě zájmu mohou bezplatně využívat i vězeňskou knihovnu. Odsouzený má právo na nákup potravin a věcí osobní potřeby nejméně jedenkrát týdně v prodejně věznice. Ceny zboží by neměly přesahovat ceny obvyklé v obci, v jejímž územním obvodu se věznice nachází. Dalším právem je přijímání balíčků s potravinami a věcmi osobní potřeby do hmotnosti 5 kg a to jednou za 6 měsíců. Pokud je odsouzený přesvědčen, že jsou jeho práva narušována, smí podávat stížnosti a žádosti jak ke státním orgánům České republiky, tak k mezinárodním orgánům a organizacím, které prošetřují informace o porušování lidských práv.

Vedle práv odsouzených zákon stanovuje i jejich povinnosti, které musí plnit. Odsouzený je ve výkonu trestu povinen dodržovat stanovený pořádek a plnit pokyny zaměstnanců Vězeňské služby. Pokud není uznán práce neschopným nebo zdravotně nezpůsobilým k jejímu výkonu, musí pracovat a zároveň dodržovat pravidla bezpečnosti a požární ochrany. Mezi další povinnosti odsouzených patří plnění úkolů vyplývajících z programu zacházení, nepoškození cizího majetku, dodržování zásad slušného jednání s osobami, s nimiž přichází do styku. Odsouzený je dále povinen umožnit zaměstnancům věznice kontrolu svých osobních věcí, podrobit se preventivním lékařským prohlídkám a v případě onemocnění či úrazu tyto skutečnosti nahlásit zaměstnanci Vězeňské služby. Povinností odsouzených je podrobit se opatřením, která jsou nezbytná k potlačení výroby nebo držení návykových látek. Dále dodržovat zásady hygieny, oznámit jméno a příjmení obhájce či advokáta, oznámit změnu zdravotní pojišťovny nebo osobních či rodinných údajů, dodržovat zákaz kouření v místech, kde je to k možnému ohrožení zakázáno a během osmihodinové doby určené ke spánku musí dodržovat noční klid.

Odsouzeným je zakázáno vyrábět, přechovávat a konzumovat alkoholické nápoje či jiné návykové látky. Dále nesmí rozšiřovat tiskoviny, které propagují národnostní, etnickou, rasovou či náboženskou nesnášenlivost, hrát hry o peníze a účastnit se hazardních her, tetovat sebe či jinou osobu a předstírat poruchu zdraví nebo se úmyslně sebepoškozovat.

V případě, že odsouzený plní všechny své povinnosti a svým jednáním projevuje odpovědný přístup, lze mu podle ustanovení § 45 zákona o výkonu trestu odnětí svobody udělit odměnu. Tou může být pochvala, zvýšení trvání návštěv během jednoho

měsíce až na 5 hodin, povolení jednorázového nákupu, zvýšení kapesného, věcná či peněžitá odměna až do výše 1 000 Kč, rozšíření osobního volna, povolení opustit věznici až na 24 hodin nebo přerušování výkonu trestu.

Naopak v případě kázeňského přestupku, kdy odsouzený porušuje předpisy věznice, mu lze uložit kázeňský trest. Mezi kázeňské tresty dle ustanovení § 46 patří důtka, snížení kapesného nejvýše o jednu třetinu, zákaz přijetí jednoho balíčku v roce, pokuta až do výše 5 000 Kč, propadnutí věci, umístění do uzavřeného oddílu až na 28 dnů, umístění do samovazby až na 20 dnů a odnětí výhod vyplývajících z předchozí kázeňské odměny. (Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody)

1.4 Programy zacházení

Dle Raszkové a Hoferkové pojem zacházení označuje „*veškerou činnost, která je realizovaná s odsouzenými ve vězeňských zařízeních proto, aby byl naplněn účel výkonu trestu odnětí svobody, a aby přitom nedošlo ke zhoršení jejich osobnosti, tělesného a duševního stavu.*“ (Raszková, Hoferková, 2014, s. 16)

Aby byly programy zacházení účinné, je podle Hály nutné zaměřit se na jejich kvalitní zpracování. S tím prvotně souvisí zmapování terénu, v kterém se odsouzený pohyboval před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody. Dále je nutné získat základní informace o odsouzeném, jeho trestném činu a uloženém trestu. Součástí je také jeho stanovisko ke spáchanému trestnému činu a rizika, která mohou bránit jeho reintegraci. (Hála, 2006)

Samotné druhy aktivit obsažené v programech zacházení vymezuje Černíková:

- pracovní aktivity,
- vzdělávací aktivity,
- speciální výchovné aktivity,
- zájmové aktivity,
- oblast aktivit zaměřující se na utváření vnějších vztahů.

Pracovní aktivity podle Černíkové obsahují zejména zaměstnávání a práci potřebnou k zajištění každodenního provozu věznic, kam spadá například úklid či příprava jídla. Dále je to pracovní terapie vedená zaměstnanci Vězeňské služby. (Černíková, 2008)

Vzdělávacími aktivitami se podle Raszkové a Hoferkové rozumí vzdělávání organizované školským vzdělávacím střediskem. Patří sem učební obory, základní škola či odborné vzdělávací kurzy. Dále vzdělávání realizované pracovníky oddělení výkonu trestu odnětí svobody v rámci plnění programů zacházení, kam spadají jazykové a sociálně-právní kurzy, kurzy občanské nauky nebo základů obsluhy PC. Pod vzdělávací aktivity lze zařadit také vzdělávání v korespondenčních kurzech. (Raszková, Hoferková, 2014)

Speciální výchovné aktivity jsou dle Černíkové prováděny specialisty a jedná se o individuální a skupinové pedagogicko-psychologické působení. Spadají sem terapeutické aktivity, sociálně-právní poradenství či trénink zvládnání vlastní agresivity.

Zájmové aktivity obsahují různé formy zájmové činnosti, které jsou vedeny zaměstnanci věznice s potřebným odborným vzděláním a snaží se u odsouzených rozvíjet jejich schopnosti, vědomosti a sociální dovednosti.

Oblast aktivit zaměřující se na utváření vnějších vztahů má za úkol rozvíjet kontakt s vnějším světem. Spadá sem zejména orientace odsouzených ve státních institucích a doporučení, jak se na ně mohou obracet. Tato schopnost je velmi potřebná pro orientaci v občanské společnosti. (Černíková, 2008)

V návaznosti na programy zacházení je také důležité zmínit nástroj SARPO, podle kterého se zpracovává komplexní vstupní zpráva o odsouzeném (sociální, pedagogické a psychologické posouzení). Jedná se o souhrnnou analýzu rizik a potřeb odsouzených, která vyhodnocuje kriminogenní rizika související s pácháním trestné činnosti a udává pravděpodobnost opětovného uvěznění. (Drahý a kol., 2019)

Základním principem je podle Biedermanové aplikace konkrétně zaměřených penitenciárních programů (popsány níže) pro cílové skupiny odsouzených, kde je kladen důraz na snížení rizika recidivy trestného činu. Důležitý je zde standardizovaný postup, na který dohlížejí vyškolení lektoři. Standardizace je zaměřena především na programy, které mají snížit riziko recidivy u odsouzených:

- za sexuálně motivované trestné činy,
- za násilné trestné činy včetně domácího násilí,
- za krádeže, dopravní nehody,
- za trestné činy spáchané pod vlivem návykových látek,
- připravujících se na propuštění.

Program 3Z, neboli Zastav, Zamysli se a Změň se, je zaměřen na vícekrát trestané odsouzené (převážně za majetkovou trestnou činnost). Probíhá ve skupině po 12 odsouzených pod vedením lektorské dvojice vězeňského personálu. Realizován je 2x ročně a staví na kognitivně-behaviorálních základech.

GREPP pochází z anglického reedukačního psychologického programu zaměřeného na práci s vinou. Jedná se o vzdělávací program pro pachatele, kteří byli v minulosti odsouzeni za spáchání trestného činu násilí na dětech. Probíhá též 2x ročně v krátkodobých 7 týdenních intervalech. Navazujícím programem je **GREPP 2**, který je naopak koncipován jako dlouhodobý a intenzivní. V průběhu 10 měsíců je cílem snížení rizika recidivy u odsouzených po jejich propuštění.

Program TP 21 Junior je zaměřen na snižování násilí mezi mladistvými odsouzenými, kteří pobývají ve věznici Všechny. Cílem je snížení agresivity a motivování k vytvoření pozitivního náhledu na nevhodné řešení zátěžových situací. Dále také uvědomění si zodpovědnosti za své jednání. Program je realizován 2x ročně a u většiny mladistvých skutečně došlo po absolvování ke snížení agresivního jednání.

Program PARDON probíhá ve spolupráci Vězeňské služby s Centrem dopravního výzkumu. Je zaměřen na pachatele dopravních nehod s cílem bezproblémového zařazení zpět do společnosti a schopností ovládat bezrizikový silniční provoz.

TP KEMP je program zaměřený na pachatele různých forem násilí. Jeho cílem je určení příčiny rizikovosti a změna postojů souvisejících s pácháním trestné činnosti. (Biedermanová, Petras, 2011)

Vězeňská služba ČR popisuje program TP KEMP ve věznici Vinařice, kde je mezi dílčí cíle zařazeno učení odsouzených zacházet s emocemi, vyhýbat se impulzivnímu chování, řešit konflikty a chápat důsledky vlastních činů. (Věznice Vinařice, Vězeňská služba ČR, © 2020, online)

Následující kapitola se podrobněji věnuje samotnému uvěznění. S ním souvisí i řada negativních jevů, se kterými se odsouzení během výkonu trestu musejí potýkat a mohou dokonce negativním způsobem ovlivnit jejich návrat do společnosti.

2 UVĚZNĚNÍ A JEHO PSYCHOSOCIÁLNÍ DŮSLEDKY

Výkon trestu odnětí svobody představuje pro odsouzeného novou, často i náročnou životní situaci. Přestože by samotný trest měl přispět k nápravě, zbavení svobody s sebou nese jistá rizika. Ty se mohou dříve nebo později promítnout do osobního života daného jedince a tím tak ovlivnit i rodinné vztahy, profesní dráhu a další aspekty.

Vliv vězeňského prostředí na chování trestaných je dle Vágnerové odlišný od běžného života na svobodě. Ve vězení existují jiná pravidla, která se liší od obecně platných norem a vznikají tak i nové vzorce chování. Čím delší je výkon trestu, tím je pravděpodobnější selhání v budoucnosti. Dlouhodobým pobytem ve vězení může dojít ke změně osobnostních vlastností jako je vyšší míra hostility k sobě i ostatním, rostoucí introverze, ale i prohloubení nezájmu v oblasti motivace a zhoršení pocitu emoční pohody. Každý odsouzený však pobyt ve vězení snáší z hlediska zátěže jinak. Míra odolnosti vůči zátěžovým situacím bývá označována jako frustrační tolerance. Jedná se o jakýsi komplex protektivních faktorů, které člověku pomáhají zvládat nepříznivé události a mít tak i dostatečnou důvěru v sebe samého. (Vágnerová, 2008)

Raszková a Hoferková dodávají, že *„velký podíl míry zátěže závisí ve vězení na odsouzeném a jeho adaptaci na vězeňské podmínky, na vrozených předpokladech, na dosažené úrovni vývoje, individuálních zkušenostech i celkovém aktuálním stavu.“* (Raszková, Hoferková, 2014, s. 87)

I přes veškerou snahu vězeňského personálu minimalizovat negativní jevy, se ve věznicích vyskytují i další rizika. Dle Černíkové se jedná se zejména o proces prizonizace či „druhý život odsouzených“. Dále posilování otrlosti, lhostejnosti a podlézavosti. Častým problémem je zpřetrhání sociálních vztahů, nálepka pobytu ve vězení ale i narušení schopnosti samostatně se rozhodovat. U mladistvých pak graduje komplex méněcennosti. Obvykle narůstá také zadluženost odsouzených spojená s dluhy za platby související s výkonem trestu. V některých případech se jedná i o rizika spojená s homosexuálním stykem vězňů či zneužíváním drog. (Černíková, 2008)

Vágnerová v neposlední řadě uvádí další velmi závažný problém, kterým je suicidální chování. Je zvýšené především v období po uvěznění a tato míra sebevražednosti je až čtyřnásobně vyšší, než v běžné populaci. (Vágnerová, 2008)

V případě dlouhodobých trestů odnětí svobody či doživotních trestů je podle Blatníkové riziko výskytu zmíněných negativních jevů ještě o něco vyšší. Vězni, kteří jsou odsouzeni na doživotí, jsou nuceni čelit neurčitosti rozsudku zda, kdy a jak budou propuštěni na svobodu. Tento pocit nejistoty může vyvolat silné obavy o budoucí život odsouzených a v důsledku toho mohou mít tito jedinci změněný mechanismus vnímání času. Existuje také řada výzkumů, které prokázaly přímou souvislost mezi dlouhodobým uvězněním a zhoršením poznávacích schopností jako je pozornost či paměťové funkce. (Blatníková, 2005)

2.1 Prizonizace

Trest odnětí svobody, jak už vyplývá ze samotného názvu, představuje izolaci jedince od reálného života mimo vězení. Netík uvádí, že pro adaptaci na vězeňské prostředí je tedy nevyhnutelné přijetí nových pravidel a vzorců chování, které však po delším uvězněním mohou zhoršit individuální prognózu odsouzeného a zapříčinit tak vyšší pravděpodobnost recidivy kriminálního chování. (Netík a kol., 1997)

Tento proces, jak uvádí Černíková, nazýváme prizonizací. Prizonizace, neboli „vězení domovem“, znamená adaptaci na život ve vězeňských podmínkách a snižuje úspěšnost znovu začlenění jedince do společnosti. (Černíková, 2008)

Vágnerová uvádí dvě důležité složky prizonizace, kterými jsou institucionalizace a ideologizace. **Institucionalizací** rozumíme přizpůsobení na organizovaný způsob života ve věznicích. S tím souvisí ztráta samostatnosti, postupná ztráta aktivity, změna vzorců chování i obranných mechanismů. V důsledku toho je jedinec po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody závislý na iniciativě druhých lidí a ztrácí schopnost plánovat či se rozhodovat o své budoucnosti. (Vágnerová, 2008)

Kopp (2004, s. 51) dodává, že „u části odsouzených se vytváří syndrom tzv. „dobrého vězně“, který se vyznačuje dobrým přizpůsobováním se, chováním se podle požadavků a očekávání vězeňského personálu a zejména ovládnutím všech legálních i nelegálních technik ke zvládnutí života v ústavu.“

Podle Černíkové může v případě nepřijetí institucionalizace vznikat protitlak nejen ze strany spoluvězňů, ale i vězeňského personálu. Vedle zmíněného „dobrého vězně“ se v tomto případě objevuje „problémový vězeň“. Ten pak může být postihován za to, že se odmítá podřizovat tlaku ostatních spoluvězňů. V případě stížnosti směrem

k vychovateli či speciálnímu pedagogovi je chápán jako zrádce a může dojít k šikaně či jiným formám násilí. (Černíková, 2008)

Hála v této souvislosti uvádí příklad šetření ve vazební věznici Praha – Pankrác, kde bylo zjištěno, že více než 70 % odsouzených při setkání se šikanou nezasáhne a nepostaví se na stranu oběti. Zde platí v souladu se zmíněnou institucionalizací nepsané pravidlo, kterým se vězni řídí a to zní „*Starej se o sebe.*“ (Hála, 2006)

Ideologizace dle Netíka znamená proces přizpůsobování se normám, názorům a hodnotám, které jsou projevem identifikace s kriminální subkulturou. Může to být i osvojení specifického jazyka. Ve vězeňském prostředí je tento způsob komunikace nazýván jako vězeňský argot. (Netík a kol., 1997)

Uvedené změny chování, jak popisuje Černíková, však nejsou v porovnání s institucionalizací až tak časté. Dochází k nim u menšího počtu vězňů a roli v jejich výskytu hraje zejména délka trestu, pracovní zařazení či charakter věznice, kde se nachází. Část vězňů se pak chová tak, jak by se v běžném životě nechovala (např. homosexuální styk, lhaní, intriky). Existuje několik aspektů z hlediska chování, které jsou mezi vězni hodnoceny pozitivně či negativně. Mezi pozitivně vnímané patří závažnost trestného činu a jeho případná medializace. Prestiže se těší zejména odsouzení za zdařilé loupeže a přepadení bank či aktéři přestřelek s policií. Dále se jedná o osobní historii vězně (zda vykonával trest ve vězení, které je „pověstné“ – např. Mírov či Valdice) spojenou s útekem nebo organizací vzpour. Mezi další pozitivně vnímané znaky patří celková doba strávená ve výkonu trestu, solventnost vězně, schopnost opatřit zakázané věci, vyvinutá maskulinita, schopnost zjednat si respekt a také pracovní zařazení vězně na pozici údržbářů či kuchařů. Naopak negativní hodnocení, které může mít za následek i šikanu, lze spatřovat směrem k pachatelům sexuálně motivovaných deliktů spáchaných na dětech, vězňům podezřelých ze spolupráce s policií nebo odsouzeným se sníženou tělesnou hmotností. Dále sem spadají vězni, kteří jsou psychicky oslabení, mají potíže s hygienou, neurotickými projevy, trpí přenosnými infekčními nemocemi nebo jsou odlišné sexuální orientace. (Černíková, 2008)

2.2 Stigmatizace

Dle Goffmana si jako členové společnosti vytváříme jisté představy o druhých lidech. V případě setkání s cizí osobou velmi často dáváme na „první dojem“, který v našich očích může být pozitivní i negativní. Pokud na nás daný jedinec působí negativním dojmem, nemusí to nutně znamenat, že se jedná o osobu se špatnými vlastnostmi, ale pouze se spoléháme na náš v mysli zavedený stereotyp, který nám ukazuje, jaká by měla přítomná osoba být. Stigmatizující znaky tak mohou být u každého z nás jiné. Samotné stigma je autorem popisováno jako silně diskreditující atribut, který je možné vnímat jako znamení odlišnosti. (Goffman, 2003)

V případě odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody může proces stigmatizace hrát důležitou roli v jejich budoucím životě. Nálepky kriminálního se nelze snadno zbavit a mnozí z nás mají v kontaktu s těmito osobami neodbytný pocit nedůvěry či podezírání.

Stanovisko laické veřejnosti uvádí Vágnerová, která je přesvědčena, že v minulosti trestaní lidé si nezaslouží žádné ohledy ani pomoc, jelikož si svou situaci zavinili sami. Pobyt ve vězení představuje stigma, které ztěžuje adaptaci na budoucí život na svobodě. V těchto případech si osoby s kriminální minulostí těžko shánějí práci, bydlení a tato situace pak může přispět k rozvoji celoživotního kriminálního jednání. Zásadním problémem je i skutečnost, že tyto osoby nejsou schopni udržovat trvalejší vztahy se svým okolím. Většina z nich je svobodná nebo rozvedená, nemají dlouholeté přátele a také omezují kontakty s lidmi v podobném postavení. Pokud mají děti, často se o ně nestarají a neplatí ani výživné. Během pobytu ve vězení mohou někteří jedinci ztratit schopnost respektovat určitá pravidla. To se může projevit v situaci, kdy při získání zaměstnání hned zpočátku mají nepravidelnou docházku a odmítají stereotypy běžného pracovního dne.

Veškeré zmíněné ztráty a změny v životě trestaného mohou po výkonu trestu odnětí svobody ovlivnit jeho život. Vězení jej může změnit takovým způsobem, že nebude schopen začít sám a bez podpory ostatních. V případě recidivistů je zmíněný problém ještě o něco výraznější, jelikož mnozí z nich žádoucí návyky nikdy neměli a na svobodě se chovají v rozporu s platnými normami, což negativně ovlivňuje nejen jejich rodinu, ale i celou společnost. (Vágnerová, 2008)

2.3 Nezaměstnanost a zadluženost

Nezaměstnanost obecně považujeme za sociálně-ekonomický problém, který však neohrožuje všechny členy společnosti ve stejné míře. Její vznik může ovlivnit zejména věk, pohlaví, vzdělání či zdravotní stav. V případě osob ve výkonu trestu odnětí svobody a jejich následném propuštění to pak může být i další stigma omezující jejich reintegraci.

Zaměstnávání odsouzených je, jak uvádí Kalvodová, nedílnou součástí programů zacházení. Povinnost pracovat mají vězni danou i zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody pokud nejsou uznáni práce neschopnými nebo zdravotně nezpůsobilými k jejímu výkonu. Problémem je však nedostatek práce, zejména pak ve věznicích s většími počty odsouzených. Jedinci, kteří nemají možnost pracovat, přirozeně ztrácí schopnost splácet své dluhy. Po jejich propuštění může tato situace vést k osobnímu krachu či dalšímu páchání trestné činnosti. (Kalvodová, 2002)

Ve společnosti existuje směrem k osobám s kriminální minulostí řada předsudků a obav. Podle výzkumu Rubikon centra z roku 2015 až 55 % zaměstnavatelů vůbec nezaměstná lidi se záznamem v Rejstříku trestů, ať už z důvodu obav nedostatečných pracovních návyků či přítomnosti exekucí. Celková nezaměstnanost osob, které byly propuštěny z vězení klesá. Každopádně u majetkové nebo násilné trestné činnosti jsou obavy zaměstnavatelů stále přetrvávající. (Výroční zpráva, Rubikon centrum, © 2018, online)

Bushway v této souvislosti zmiňuje pracovní místa, která jsou pro propuštěné osoby téměř nemožná získat. Jsou jimi pozice, kde je nutný kontakt se zákazníkem, dětmi nebo manipulace s penězi. Celková šance najít zaměstnání se však odvíjí od počtu zaměstnaných na trhu práce. Po propuštění je důležité sehnat práci co nejdříve. Více než jedna třetina žadatelů o práci je však úspěšná až po dvou letech od jejich propuštění. (Bushway, 2007)

S nezaměstnaností souvisí i problematika zadluženosti, kterou zmiňuje Lighthouse spolek. Ta je u odsouzených opravdu veliká a proto by se s tímto problémem mělo pracovat už při nástupu do výkonu trestu. Bylo zjištěno, že průměrně mají osoby ve věznicích dvanáct exekucí a dluhy dosahující částky 900 000 Kč. Nejčastěji se jedná o dluh vzniklý z půjček, hypoték, nákladů výkonu trestu odnětí svobody, neplacení výživného či poplatků za služby jako je elektřina nebo plyn.

Pokud odsouzeným do vězení přijde platební příkaz nebo žaloba, často jsou tak složitě napsané, že raději dopis zahodí a neřeší ho. Řešení dluhů osob ve vězení by však mělo mít smysl a i když je poměrně náročné, může pozitivně ovlivnit budoucí život odsouzených a snížit tak i jejich recidivu. Je však nutné začít řešit problém včas a už na nástupním oddělení informovat odsouzené o možném vzniku zadluženosti. Dále zajistit možnost poradenství s osobou, která se problematikou zabývá, spolupracovat s rodinou odsouzených a do programů zacházení zařadit například řešení exekucí či finanční gramotnost. (Lighthouse spolek, © 2018, online)

Exekuce a dluhy jsou zásadní překážkou při získání zaměstnání po propuštění. Spoustu lidí tak raději preferuje práci „na černo“ a neuvědomuje si rizika s ní spojená. Legální práce je však důležitým krokem pro úspěšnou reintegraci.

2.4 Druhý život vězňů

V souvislosti s negativními důsledky uvěznění se můžeme setkat i s pojmem „druhý život vězňů“. Dle Koppa se jedná o „*souhrn asociálních a antisociálních aktivit, zvláštních typů obranných reakcí, uplatňování specifické hierarchie a negativních způsobů chování a vytváření neproniknutelných kvaziformálních skupin.*“ (Kopp, 2004, s. 51)

Druhý život je dle Černíkové přítomen ve všech věznicích a umožňuje ho především hromadné ubytování vězňů, kdy se „*věznice po uzavření katrů stává královstvím s vlastními pravidly a vlastním pojetím spravedlnosti.*“ Běžné je napadání mezi vězni, okrádání, vydírání, sexuální obtěžování, zavražďování nebo homosexualita. I když Vězeňská služba České republiky činí opatření proti negativním jevům, je její úspěšnost v této oblasti minimální. Druhý život odsouzených se totiž odehrává především v nočních hodinách nebo neviditelných strukturách jejich vztahů. Typickým příkladem jsou **kolchozy**. Jedná se o seskupení dvou až čtyř finančně zajištěných vězňů, kteří zároveň disponují značným vlivem a směňují ve věznici dovolené i nedovolené zboží. Jedná se zejména o cigarety, zapalovače, alkohol, různé druhy potravin nebo drogy. Výjimkou není ani obchod s homosexuálně orientovanými vězni, kdy tato praktika však často hraničí se šikanou. **Organizování hazardních her za platidla** je činnost, kterou vězni mnohdy znají ze života na svobodě. Odsouzený, který prohraje peníze, musí kontaktovat svoji rodinu a ta patřičnou částku odesílá na adresu výherce do věznice nebo jeho blízkým.

Dalším závažným problémem je **pronikání mobilních telefonů**, které často symbolizují zvýšení prestiže odsouzeného, jelikož vlastní něco, co ostatní nemají. (Černíková, 2008)

Zeman ve studii Institutu pro kriminologii a sociální prevenci zmiňuje v souvislosti s problematikou případy zneužívání alkoholu či jiných návykových látek. Vězeňská služba ČR je považuje za tzv. mimořádné události a údaje o počtech zneužití drog (včetně alkoholu) uvádí ve svých statistických ročenkách. Míra zkušeností s omamnými a psychotropními látkami je mezi odsouzenými vysoká a z tabulky č. 1 je zřejmé, že se počty zneužití návykových látek od roku 2014 více než zdvojnásobily.

Tabulka č. 1 – počty zneužití návykových látek ve všech věznicích v letech 2014-2018

Rok	2014	2015	2016	2017	2018
Celkem odsouzených	456	568	825	1 128	1 284

(Zeman a kol., 2019)

Sochůrek uvádí další typický příklad druhého života vězňů, kterým je **homosexuální chování**. „Většina homosexuálních aktivit ve vězeních probíhá bez přítomnosti vzájemné citové vazby a je ji možno chápat jako specifickou formu prostituování. Svědčí o tom mimo jiné fakt, že většina těchto vězňů si nechá zaplatit nejčastěji v naturáliích (jídlo, pochutiny, kuřivo, apod.). Proto se mnozí vězni velmi často uchylují z nouze (nikoli sexuální) k epizodické, s různou latencí opakované, homosexuální aktivitě.“ (Sochůrek, 2009, s. 91)

K tématu homosexuality se vyjadřuje i Harman, Smith a Egan. Přestože má podle nich uvěznění podstatný dopad na intimní vztahy, je známo jen malé množství informací o tom, jak se odsouzení s tímto problémem vypořádávají. Pohlavní styk mezi vězni má kompenzovat frustraci zapříčiněnou sexuálními pocity a ve své studii zmiňují riziko infekce HIV, která je ve vězeňském prostředí až šestkrát vyšší, než u běžné populace. (Harman, Smith, Egan, 2007)

Ve vězeňském prostředí, kde jsou výše zmíněné problémy na denním pořádku, je možné rozlišit i různé role odsouzených. Podle Netíka, Netíkové a Hájka se jedná o následující pozice.

- „Král“, který je pro druhé typický svojí nadřazeností, dokonce až krutým ovládním okolí. Reprezentuje kriminální subkulturu a často se jedná o nejvíce narušeného jedince.
- „Kmet“ má obvykle menší práva, než „král“. Role se vyskytuje zejména u mladistvých a daný jedinec pobývá ve vězení již delší dobu.
- „Řadový příslušník“ má „králem“ stanovená pravidla.
- „Outsider“ bývá osoba s nižším intelektem a často se stává obětním beránkem, který na sebe přebírá problémy „krále“. (Netík a kol., 1997)

Marešová popisuje obecně známý fakt, že ve vězení se často setkávají odsouzení, kteří se znají z doby před uvězněním. Mohou to být spolupachatelé trestného činu, z drogové scény či hospod a jejich vzájemné vztahy přetrvávají i za zdmi věznice. Pokud se však v minulosti určitým způsobem podrazili, nesplnili slib, okradli se nebo nesplatili půjčky, hledají ve vězení možnost druhému způsobit problém a pomstít se. O zmíněných vztazích má personál věznice jen omezené informace a málokdy se dovědí o skutečných vztazích mezi spoluvězni. (Marešová a kol., 2016)

Tématu se intenzivně věnuje i americká nezisková zpravodajská organizace s názvem The Marshall Project. Prostřednictvím pravidelné publikační činnosti informuje veřejnost o systému soudnictví a vězeňství v USA. V jedné ze svých studií dává prostor vyjádřit se ke „druhému životu vězňů“ jednoho z odsouzených ve státní věznici v Kalifornii. Tricetiletý Patrick Larmour byl odsouzen za vraždu, kterou spáchal jako mladistvý. Uvádí, že drogy jako je heroin či marihuana mají ve vězení hodnotu zlata. Stejně tak tabák, který je od svého zákazu v kalifornských věznicích od roku 2005, považován za prostředek obchodování mezi vězni. *„Mnoho strážných žvýká tabák během pracovní doby, který pak odhazují na vězeňském dvoře. V tomto případě je tak cenný, že se k němu následně sbíhá několik vězňů s cílem použít tabák vysušit, vyválet v Bibli a kouřit jako cigaretu.“* Dalším velmi žádaným předmětem jsou mobilní telefony. S tím souvisí i možnost připojit se k internetu, což je pro odsouzené velmi vzácným luxusem. V uvedené věznici není výjimkou vydírání, kdy nejčastějším terčem jsou především jedinci odsouzení za trestnou činnost spáchanou na dětech.

K výše zmíněné schopnosti svých spoluvězňů obstarat si zakázané předměty dodává: *„Pokud jsou natolik kreativní, že si dovedou poradit na místě tak krutém, jako je vězení, měli by tuto schopnost využít následně i v reálném životě na svobodě – samozřejmě v situacích legálních, které jim mohou pomoci s následným znovuzačleněním. Zda jsou toho ale v tomto případě schopni, je otázka.“* (The Marshall Project, ©2016, online)

Není pochyb, že výše popsané jevy mohou mít negativní dopad na osobnost odsouzeného a jeho budoucí život. Přestože trest odnětí svobody by měl přispět k nápravě, jeho důsledky mnohdy naopak ztěžují návrat do společnosti. Nejen z tohoto důvodu by lidé přicházející na svobodu měli vyhledat kvalitní pomoc v oblasti postpenitenciární péče, na kterou se zaměřuje následující kapitola.

3 PROPUŠTĚNÍ Z VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

Fáze před propuštěním z výkonu trestu odnětí svobody je dle Hály zpravidla doba posledního půlroku, kdy odsouzený ještě stále zůstává ve vězení. Během této doby probíhá u odsouzených se špatným sociálním zázemím či trestem delším, než 3 roky, přeřazení na tzv. výstupní oddělení, kdy je realizovaná kompletní příprava vězně na propuštění. Souvisí zejména se seznámením o změnách, které ve společnosti nastaly během jeho uvěznění a praktickým doplněním důležitých dovedností. (Hála, 2006)

Stejně jako samotný výkon trestu odnětí svobody, i propuštění na svobodu představuje dle Vágnerové určitou zátěž. Propuštěný může prožívat tzv. „křizi ze svobody“, která je dost často traumatem z náhlé a zásadní změny prostředí. Tuto situaci provází řada nepříjemných okolností jako je absence domova, nedostatek finančních prostředků nebo motivace k práci. Důležité je zmínit míru pocitu viny odsouzených. Velká část trestaných, zejména recidivistů, žádný pocit viny nemá a i to může být zásadní ukazatel účinnosti trestu a úspěšného znovu začlenění. (Vágnerová, 2008)

V souladu s výše uvedeným je důležité zmínit dva základní pojmy, které definuje Kraus. Jedná se o resocializaci zaměřující se na odstraňování relativně trvalých zaměření způsobujících výchovné potíže u daného jedince. Ve vězeňství je pak uvedený proces nazýván reintegrací, kdy se jedná o přípravu na návrat do života společnosti. (Kraus, 2015)

Proces resocializace definuje i Mařádek. Dle něj se jedná o „*připravenost propuštěného bývalého vězně k plnění běžných sociálních rolí řadových občanů, tj. pracovat, žít se vlastní prací, starat se o jiné, nevrátit se do původní kriminální skupiny.*“ (Mařádek, 2003, s. 76)

Petersilia zmiňuje určitou skepsi veřejnosti směrem k nápravě odsouzených. Lidé obecně nemají důvěru v úspěšné začlenění bývalých vězňů mezi řádné občany, ale podle evidencí a statistik mohou dobře navržené programy zacházení skutečně ovlivnit a snížit recidivu. Podle autorky nelze cestu vedoucí k nápravě hledat v obecných zásadách, ale v individuálně sestavených detailních krocích pro každého jedince, který se chystá opustit vězení. (Petersilia, 2003)

Do procesu reintegrace je tedy na místě zařadit kvalitní postpenitenciární péči, spolupráci s Probační a mediační službou, ale i jiné státní a nestátní subjekty.

3.1 Postpenitenciární péče

Cílem postpenitenciární péče je dle Netíka a spol. podpora osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody při opětovném procesu začleňování do společnosti. Rozlišujeme formu nucenou a dobrovolnou. Nucená postpenitenciární péče má zákonem stanovené podmínky, kterými se klient musí řídit. Naopak u dobrovolné formy je respektováno svobodné rozhodnutí klienta, zda bude tuto péči využívat. (Netík, Netíková, Hájek, 1997)

Důvody vzniku postpenitenciární péče jsou různé. Černíková (2008) uvádí následující argumenty:

- cíle penitenciárního procesu nebyly zcela dosaženy a propuštěný potřebuje odbornou péči pro svou reintegraci,
- jedinci prožívají krizi z prvních dnů na svobodě,
- bezradnost při řešení problémů s následkem nevhodného sociálního chování,
- stigma kriminálního,
- větší nároky na rozhodování, volba alternativ, řešení úkolů ale i převzetí odpovědnosti za své jednání,
- problémy související s obnovením vztahů se svým blízkým okolím,
- ztráta smyslu života na svobodě,
- profesní uplatnění.

Jak uvádí Hendrych, postpenitenciární péče je poskytována zejména odborníky v sociální práci. Jedná se o pomoc v oblasti zprostředkování sociálních služeb s cílem zabránit opětovnému páchání trestné činnosti. Nejpotřebnějším nástrojem postpenitenciární péče bývá podpora při zprostředkování bydlení, orientace při hledání práce, poskytnutí základních finančních prostředků, pomoc při začlenění do nového sociálního prostředí a sociálně-právní poradenství. (Hendrych, 2010)

Úspěšnost samotné reintegrace závisí na mnoha faktorech. Jedním z nich je i dobrovolný vstup a zájem propuštěného o postpenitenciární péči. Za perspektivní, z hlediska motivace a účinnosti nápravy, považuje Netík a spol. tyto jedince:

- mladí,
- prvotrestaní,
- bez poruch chování (záškoláctví, útěky z domova atd.),
- po krátkodobém trestu,

- osoby s dobrým sociálním zázemím, funkční rodinou a kvalitními pracovními návyky,
- bez závažnějších poruch osobnosti a zneužívání alkoholu či drog. (Netík, Netíková, Hájek, 1997)

Do systému postpenitenciární péče zahrnujeme i její subjekty, které na osobnost odsouzeného působí během i po výkonu trestu odnětí svobody. Jedná se zejména o sociálního pracovníka Vězeňské služby ČR, sociálního kurátora pro mládež i dospělé, subjekty a organizace nestátního sektoru a Probační a mediační službu ČR, které se podrobněji bude věnovat následující podkapitola diplomové práce.

Sociální pracovník Vězeňské služby ČR je dle Raszkové a Hoferkové odborný zaměstnanec Vězeňské služby a jeho úkolem je pomáhat obviněnému či odsouzenému v oblasti jeho sociální situace či vztahů s nejbližšími. Děje se tak zejména prostřednictvím individuálního či skupinového poradenství. Na výstupním oddělení se konkretizují hlavní úkoly pro úspěšnou reintegraci. Získávají se informace důležité pro vypracování sociální anamnézy a zjišťují se faktory, které ovlivnily sociální vývoj odsouzeného. Důležitá je spolupráce s rodinou, ale i sociálním kurátorem a jinými organizacemi za účelem navázání sociálních kontaktů a příznivému rozvoji sociálních dovedností. (Raszková, Hoferková, 2013)

Sociální kurátor pro mládež, jak uvádí Černíková, působí na oddělení sociálněprávní ochrany dítěte obecních úřadů s rozšířenou působností. Vedle něho pracují sociální pracovníci, jejichž úkolem je zabývat se sociální situací v rodinách a dohlížet na vhodné podmínky pro výchovnou péči o děti a jejich vývoj. Kurátoři pro mládež se zabývají trestnou činností, které se dopustili děti a mladiství se závažnými výchovnými problémy. (Černíková, 2008)

Sociální kurátor pro dospělé je pracovník obecních úřadů s rozšířenou působností a poskytuje sociální pomoc osobám společensky nepřizpůsobeným. Lze sem zahrnout osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody nebo jedince, proti nimž je vedeno trestní řízení. Dále osoby závislé na alkoholu či jiných drogách a občany žijící nedůstojným způsobem života. Práce je zaměřena hlavně na sociálně-výchovnou oblast a poskytování sociálně-terapeutických a poradenských služeb. (Černíková, 2008)

Organizace nestátního sektoru poskytují různé druhy sociální pomoci. Jedná se o občanská, církevní a charitativní sdružení. V péči je zahrnuta zejména materiální pomoc (šatstvo, jídlo), kterou poskytuje například charitativní organizace ADRA. Dále Česká katolická charita, Český Červený kříž nebo SOS Centrum Diakonie Českobratrské církve evangelické. (Černíková, 2008)

Poradenskou pomoc v situaci krize zajišťuje Sdružení pro pomoc propuštěným vězňům a lidem v nouzi, společnost Podané ruce, Domov Matky Terezy či nadace Klíč. Neméně důležitá je také sociální péče, do které lze zahrnout stravování, osobní hygienu, ubytování i zdravotní péči. Poskytovatelem jsou azylové domy, kde jsou přítomni sociální pracovníci. Dále křesťanská organizace Armáda Spásy, která pracuje s bezdomovci, bývalými vězni, alkoholiky a narkomany. K problémům je přistupováno s vysokou úrovní sociální práce a pozitivním vnímáním budoucnosti. (Černíková, 2008)

3.2 Probační a mediační služba České republiky

Za specifickou oblast, kde je uplatňována postpenitenciární péče, lze považovat Probační a mediační službu. Je upravena zákonem č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě, který vymezuje její organizaci a činnost. **Probací** se dle ustanovení § 2 uvedeného zákona rozumí vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným. Úkolem probace je dále kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění a individuální pomoc s obnovou narušených společenských vztahů. **Mediací** se rozumí mimosoudní zprostředkování a řešení sporu vedoucí k urovnání konfliktů mezi obviněným a poškozeným (Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě, § 2).

Obecnými cíly činnosti Probační a mediační služby pak jsou:

- integrace pachatele – začlenění vybraných jedinců do řádného života bez dalšího porušování zákonů,
- participace poškozeného – obnovení pocitu bezpečí, integrity a důvěry ve spravedlnost,
- ochrana společnosti – přispění k ochraně účinným řešením rizikových situací spojených s trestním řízením a realizací alternativních trestů. (Probační a mediační služba ČR, ©2019, online)

Jak uvádí Válková a Kuchta, probace se v Evropě vyvinula z klasického podmíněného odsouzení, které je tradičně považováno za prostředek prevence recidivy.

Z výzkumů je totiž patrné, že zejména u krátkodobých trestů odnětí svobody lze pozorovat více účinků negativních, než pozitivních. Samotný výraz probace pochází z latinského „probare“, což znamená „zkoušet“. Jedinec tak může v rámci druhé šance prokázat, že se dokáže chovat v souladu s normami společnosti. (Válková, Kuchta, 2012)

Jednu ze specifických forem probace uvádí Štern. Jedná se o institut parole a označuje proces, při kterém je odsouzený propuštěn na svobodu na tzv. „čestné slovo“ a slib, že se bude chovat v souladu se stanovenými podmínkami. (Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010)

V případě podmíněného odsouzení se stanoveným dohledem je nutný pravidelný kontakt probačního úředníka s pachatelem. Podle trestního zákoníku je dohled osobní kontakt a spolupráce při realizaci probačního plánu. Dále i kontrola dodržování podmínek, které byly uloženy soudem. Pachatel je povinen dostavit se k probačnímu úředníkovi ve stanovených lhůtách, informovat ho o svém pobytu či zaměstnání a umožnit mu vstup do obydlí, ve kterém se momentálně nachází. (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 49, § 50)

Pro úspěšnou činnost je podle Koncepce probace a mediace třeba nabízet pachatelům nejen individuální podporu, ale i skupinové formy práce, které by měly být prováděny jak ve výkonu trestu odnětí svobody, tak i po propuštění z vězení. Jsou to probační a resocializační programy, které berou v úvahu potřeby pachatelů a podporují jejich reintegraci. Koncepce obsahuje několik specifických cílů, které by uvedený záměr měly zkvalitnit. Jedná se zejména o:

- vhodné ukládání alternativních trestů a uplatňování odklonů,
- zvýšení výchovného působení na pachatele porušující podmínky alternativních trestů,
- intenzivní spolupráci Probační a mediační služby s pachatelem a jeho rodinou při výkonu probace,
- integrace pachatele do běžného života na svobodě,
- posílení spolupráce Probační a mediační služby a dalších státních či nestátních subjektů. (Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025, ©2019, online)

3.3 Faktory omezující znovuzачlenění osob s kriminální minulostí do společnosti

Jak již bylo zmíněno výše, s výkonem trestu odnětí svobody je spojena celá řada rizik, které mohou ovlivnit budoucí život člověka propuštěného z vězení. Během procesu adaptace na vězeňské prostředí dochází k odbourávání dosavadních návyků. Díky tomu může být následné vnímání reálného světa „bez mříží“ zkreslené a nejen ve výkonu trestu, ale i po propuštění, existují jisté faktory omezující úspěšné znovuzачlenění do společnosti.

Jak uvádí Sochůrek „*trest odnětí svobody mění prožívání, uvažování i chování vězně. Vězeňské prostředí má své vlastní normy a pravidla chování více či méně odlišná od obecně platných norem. Ve vězení jsou užitá jiná vzorce chování. Způsoby chování získané na svobodě vyhasínají – nejsou zde potřebné, někdy jsou dokonce nežádoucí a spoluvězni sankciované. Adaptace na prostředí vězení zásadním způsobem mění hodnoty, normy i vzorce chování, a stává se překážkou návratu trestaného člověka do společnosti*“ (Sochůrek, 2007, s. 24)

Nástroj SARPO vymezuje několik faktorů, které by mohly mít potenciální dopad na úspěšnost reintegrace a dále je popisuje Drahy. Z hlediska statistiky je pozorována oblast týkající se **bydlení**, kdy téměř 60 % odsouzených má nestabilní nebo žádné obydlí. Co se týče **zaměstnání**, 26 % odsouzených nemá žádnou zkušenost s legální prací a více než polovina dává svoji aktuální trestnou činnost právě do souvislosti se zaměstnáním, ať už z důvodu neúspěšnosti při hledání práce nebo nedostatkem **financí**, které jsou dalším rizikovým faktorem. Až 89 % odsouzených přiznává existenci finančních závazků, z nichž 73 % má dluhy, které nejsou schopni zaplatit nebo je dokonce platit odmítají. Oblast **vzdělání a výchovy** uvádí, že 49 % odsouzených má základní nebo nedokončené vzdělání a 30 % pochází z rodiny, kde se vyskytuje velká kriminální zátěž. V souvislosti se **závislostmi** má 15 % odsouzených problém s užíváním alkoholu, 12 % s hazardními hrami a 43 % s užíváním nealkoholových drog, přičemž jejich nejčastěji užívanou drogou je pervitin. Vzhledem k těmto informacím je zřejmé, že vězeňská populace v České republice je nositelem širokého spektra rizik, které mohou mít souvislost s páčáním trestné činnosti, ale i dopad na život po propuštění. (Drahy a kol., 2019)

Štěrba ve své publikaci vymezuje další problematický okruh a tím je samotná **osobnost odsouzeného**. Ve věznicích často najdeme jisté procento osob, které mají určitý druh poruchy osobnosti a mezi nejčastější rysy patří:

- absence smyslu pro odpovědnost,
- neschopnost navazování vztahů a prožívání pocitu viny,
- opakování antisociálního chování,
- neschopnost kontroly impulzů a chybějící mravní cit,
- emoční nezralost,
- egocentrismus. (Štěrba, 2007)

Nejčastějším faktorem, který omezuje úspěšné začlenění a vzniká trestní minulostí, však bývá **záznam v Rejstříku trestů**. Dle organizace Rubikon může být problémem zejména v souvislosti s hledáním zaměstnání, ale i bydlení. Předkládání výpisu z Rejstříku trestů je na českém trhu práce běžnou záležitostí. Obecně ale platí, že zaměstnavatel nesmí od uchazeče o práci vyžadovat informace o trestněprávní bezúhonnosti, pokud k tomu nemá důvod vzhledem k povaze práce. Pracovní pozice v oblasti bezpečnostních agentur by mohly být překážkou pro odsouzené za násilnou trestnou činnost. U úklidových prací či prací v domácnostech je to naopak majetková trestná činnost a pro práci v lékárně by nejspíše nebyli vhodní uchazeči, kteří byli odsouzeni za výrobu nebo prodej omamných a psychotropních látek. (Rubikon centrum, © 2019, online) Překážka vzniklá právě zápisem o trestní minulosti může být omezujícím faktorem v mnoha odvětvích pracovního trhu. Odrážet se ale může i v psychické rovině daného jedince. V případě dlouhodobé snahy získat zaměstnání, které stále není díky záznamu v Rejstříku trestů na dosah, může vyvolat ztrátu motivace a pocity bezcennosti.

3.4 Kriminální recidiva a její stav

O negativních důsledcích uvěznění a faktorech omezujících znovuzачlenění do společnosti již bylo pojednáváno výše. Skutečným ukazatelem toho, jak velký je vliv uvedených jevů na úspěšnost reintegrace, je však kriminální recidiva. Je problémem nejen pro značnou část odsouzených, kteří se opakovaně dostávají do střetu se zákonem, ale i pro celou naši společnost.

Kriminální recidivu Kraus definuje jako opětovné spáchání trestného činu totožným pachatelem (tzv. recidivistou), který byl pro jiný trestný čin již dříve v minulosti odsouzen. (Kraus a kol., 2005)

Na kriminální recidivu lze nahlížet dle Kuchty a Válkové v širším pojetí, kdy je bráno v úvahu opakování trestné činnosti, bez ohledu na povahu trestného činu. Druhé, užší pojetí, vychází z předpokladu, že pachatel spáchá trestný čin téhož či druhově shodného charakteru. (Kuchta, Válková, 2012)

Dále lze recidivu rozdělit z hlediska přístupu na trestně právní, kriminologické a penologické pojetí. Jelikož se diplomová práce zabývá zejména odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody a jejich následnou reintegrací, následující statistické počty budou vycházet z údajů publikovaných Vězeňskou službou České republiky. Ta v souladu s penologickým výkladem recidivy eviduje pachatele, kteří již v minulosti byli uvězněni. Nejnovější statistika Vězeňské služby ČR, týkající se zmíněných údajů, byla publikována 31. prosince 2018 ve statistické ročence. Pro porovnání zahrnuji do mé práce i sběr číselných dat za poslední čtyři roky uvedené v následujících tabulkách.

Tabulka č. 2 – odsouzení dle počtu vykonaných trestů v letech 2015-2016

Ve výkonu trestu odnětí svobody	2015		2016	
	Celkový počet	Celkem v %	Celkový počet	Celkem v %
0x	6 473	34,34 %	7 609	37,12 %
1x	4 107	21,79 %	4 384	21,38 %
2x	2 636	13,98 %	2 757	13,45 %
3x	1 862	9,88 %	1 911	9,32 %
4x	1 273	6,75 %	1 339	6,53 %
5x	839	4,45 %	861	4,20 %
6x	566	3,00 %	562	2,74 %
7x	369	1,96 %	364	1,78 %
8x	262	1,39 %	270	1,32 %
9x	143	0,76 %	159	0,78 %
10x a více	320	1,70 %	285	1,40 %
Celkový počet	18 850	100 %	20 501	100 %

(Statistická ročenka 2015-2016, VSČR, ©2019)

Tabulka č. 2 zobrazuje počet odsouzených, kteří byli ve výkonu trestu odnětí svobody poprvé. V roce 2015, tak i 2016 můžeme vidět, že část prvotrestaných se pohybovala mezi 34-37 %. Zbytek odsouzených je tedy možné označit za recidivisty, kteří se dokonce v mnoha případech dostali do výkonu trestu odnětí svobody i po desáté. Nutno dodat, že v těchto statistikách je zahrnuta celá česká vězeňská populace, včetně odsouzených žen.

Tabulka č. 3 – odsouzení dle počtu vykonaných trestů v letech 2017-2018

Ve výkonu trestu odnětí svobody	2017		2018	
	Celkový počet	Celkem v %	Celkový počet	Celkem v %
0x	7 548	37,24 %	7 261	36,90 %
1x	4 245	20,94 %	4 216	21,43 %
2x	2 702	13,33 %	2 565	13,04 %
3x	1 926	9,50 %	1 880	9,55 %
4x	1 303	6,43 %	1 249	6,35 %
5x	907	4,47 %	893	4,54 %
6x	562	2,77 %	555	2,82 %
7x	368	1,82 %	367	1,87 %
8x	280	1,38 %	243	1,23 %
9x	139	0,69 %	139	0,71 %
10x a více	291	1,44 %	309	1,57 %
Celkový počet	20 271	100 %	19 677	100 %

(Statistická ročenka 2017-2018, VSČR, ©2019)

V tabulce č. 3 můžeme vidět statistiky za rok 2017-2018. Počet odsouzených, kteří byli ve výkonu trestu odnětí svobody poprvé, se nijak výrazně neliší od předchozích let. Z celkového počtu 19 677 odsouzených v roce 2018, lze 12 416 z nich označit za recidivisty. Jedná se o více než polovinu osob ve věznicích, u kterých předchozí snaha o reintegraci z nějakého důvodu selhala. Kriminální recidivu v České republice můžeme tedy považovat za velmi závažný problém.

Koncepce vězeňství do roku 2025 v této souvislosti dodává, že výkon trestu odnětí svobody neplní dostatečně svůj účel nápravy pachatelů a zároveň jsou pozorovatelné nedostatky i v oblasti postpenitenciární péče, kde chybí fungující výměna informací mezi zúčastněnými činiteli. Jelikož se recidiva v České republice v posledních letech pohybuje okolo 70 %, měla by být stanovena určitá opatření. Recidivě v oblasti návratů do výkonu trestu odnětí svobody by mohlo být zabráněno intenzivním úsilím a spoluprací státních i nestátních subjektů.

Koncepcí tak byly stanoveny dva strategické cíle:

- snížit recidivu trestné činnosti pomocí účinné práce s odsouzenými i propuštěnými z vězení a vytvářet prostředí k jejich úspěšné reintegraci,
- vytvořit systém propojení programů prevence kriminality s penitenciární a postpenitenciární péčí a to na meziresortní úrovni. (Koncepce vězeňství do roku 2025, © 2019, online)

V návaznosti na výše uvedené informace je dle Kuchty a Válkové důležité zaměřit se na prevenci kriminální recidivy takovým způsobem, aby byly možná co nejvíce eliminovány nepříznivé vlivy výkonu trestu odnětí svobody. Dále motivovat odsouzené ke změně chování a soustředit se na efektivnost programů zacházení. V případě vysoce nebezpečných jedinců, kteří byli odsouzeni zejména za násilné a sexuálně motivované trestné činy existuje stále vysoké riziko budoucího recidivního a agresivního chování. Často se jedná o osoby se závažnou disociální poruchou osobnosti, u nichž zatím selhávají veškeré resocializační a terapeutické programy. Z popsaného důvodu se u této skupiny odsouzených stále jako nejlepší řešení jeví dlouhodobá izolace od společnosti. (Kuchta, Válková, 2012)

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Výzkumné šetření diplomové práce v dané kapitole doplňuje teoretickou část o údaje, které byly získány prostřednictvím kvantitativního výzkumu. Pozornost zaměřuje především na jeho cíl a využitou metodologii. Následně pak prezentuje výsledky realizovaného výzkumného šetření.

Předchozí kapitoly diplomové práce popisují teoretická východiska, díky kterým lze reintegraci osob propuštěných z vězení považovat za dlouhodobý, ale i složitý proces. Doprovází ho specifické problémy, které mohou souviset s negativními důsledky uvěznění, ale patří mezi ně i odmítavý postoj společnosti. Ten může hrát velmi zásadní roli v budoucím uplatnění odsouzených na trhu práce, ale i dalších důležitých aspektech života na svobodě.

4.1 Výzkumný problém, cíl a hypotézy

Cílem práce je na základě poznatků získaných za pomoci odborné literatury zjistit, jaké jsou názory obyvatel Hradce Králové na reintegraci osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Teoretické skutečnosti v předchozích kapitolách ověřuje z pohledu společnosti následující výzkumné šetření.

Dílčí cíle byly stanoveny následovně:

- Jaký vztah mají obyvatelé Hradce Králové k trestaným?
- Jaké jsou zkušenosti obyvatel Hradce Králové s osobami propuštěnými z vězení?
- Jak obyvatelé vnímají důležitost postpenitenciární péče?
- Jaké stanovisko zaujímají obyvatelé vůči recidivistům?

V souladu s uvedeným cílem práce byl stanoven výzkumný problém: Jaké jsou postoje obyvatel Hradce Králové k osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody? Na základě cíle práce a výzkumného problému byly formulovány následující hypotézy:

H1: Mladší generace respondentů zaujímá méně odmítavý postoj k osobám propuštěným z vězení, než generace starší.

Při stanovení hypotézy bylo vycházeno z již realizovaného výzkumného šetření Fišerové (2018). Z výsledků je patrné, že mladší lidé skutečně mají menší předsudky vůči osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody, než osoby staršího věku.

Uvedenou skutečnost můžeme zdůvodnit větší mírou tolerance mladých lidí a jejich vyrůstáním mimo komunistický režim. Mladší generací v hypotéze jsou myšleni lidé ve věku 18-26 let. Starší generací naopak lidé ve věku 50 let a více.

H2: Míra tolerance k osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody se liší z hlediska pohlaví.

Hypotéza vychází z článku Whittle a kol. Ve své studii zabývající se genderovými stereotypy uvádí, že ženy jsou považovány za citlivější a empatictější vůči potřebám druhých osob. (Whittle a kol., 2011) Můžeme tak předpokládat, že u ženského pohlaví bude tolerance a vnímání důležitosti pomoci osobám propuštěným z vězení o něco výraznější, než u mužů.

H3: Více, než polovina respondentů považuje postpenitenciární péči za důležitou, ale nedostačující.

Hypotéza vychází ze stavu kriminální recidivy, která se v České republice pohybuje okolo 70 %. Z toho důvodu lze předpokládat, že úroveň postpenitenciární péče nebude v očích respondentů považována za dostatečnou a efektivní. Více, než polovinou rozumíme 50 % a více respondentů.

H4: Více, než polovina respondentů zaujímá odmítavý postoj k recidivistům.

Při stanovení poslední hypotézy bylo vycházeno z postřehů Marešové. V publikaci *Prevence sociálních deviací* od Večerky (2013) odkazuje na amnestii z roku 1990, kdy byla na svobodu propuštěna značná část recidivistů. Veřejnost tento akt odmítala a spojovala ho s potenciálním nárůstem kriminality. (Marešová, 2013) Předpokládáme tedy, že recidivisté budou respondenty vnímáni negativně z důvodu nežádoucích návyků a opakovaného chování v rozporu s platnými normami. Více, než polovinou rozumíme 50 % a více respondentů.

4.2 Metoda a organizace výzkumu

Pro účely diplomové práce byl realizován kvantitativní výzkum s cílem zjistit, jaké jsou názory obyvatel Hradce Králové na reintegraci osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Využit byl dotazník, který se řadí mezi explorativní metody. Chráska dotazník definuje jako „*soustavu předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně.*“ (Chráska, 2007, s. 163)

Výzkumné šetření bylo zahájeno 28. února 2020 a sběr dat probíhal do 30. března 2020. Dotazník byl vytvořen za pomoci formulářů webové stránky Google a následně distribuován prostřednictvím facebookových skupin zaměřených na město Hradec Králové. Při tvorbě dotazníku byl zohledněn předvýzkum, který proběhl na konci roku 2019. Výzkumný vzorek v předvýzkumu tvořilo 30 lidí z mého okolí a otázky do dotazníku byly testovány za účelem zjištění správného vnímání obsahu ze strany respondentů. V konečné verzi bylo následně pár otázek upraveno s ohledem na srozumitelnost tak, aby nedošlo k nesprávnému pochopení problematiky. V úvodní části dotazníku jsou vysvětleny základní pojmy a informace o autorce. Respondenti byli též upozorněni na fakt, že dotazník je zcela anonymní. Obsahuje celkem 12 položek, které jsou sestaveny z otevřených, polouzavřených i uzavřených otázek. Celý dotazník je uveden v příloze a byl sestaven v souladu s předem stanovenými hypotézami.

4.3 Výzkumný soubor

Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 300 osob. Výzkumný soubor tvořilo 156 žen a 144 mužů. Věk respondentů byl zaznamenáván ve třech věkových kategoriích. Konkrétní údaje zobrazují následující tabulky.

Tabulka č. 4 – Pohlaví respondentů

Pohlaví	Počet	V %
Muž	144	48
Žena	156	52
Celkem	300	100

Tabulka č. 5 – Věk respondentů

Věk	Počet	V %
18-26 let	91	30,3
27-49 let	110	36,7
50 let a více	99	33
Celkem	300	100

Z tabulky č. 5 je patrné, že nejvíce zastoupenou kategorií byli lidé ve věku 27-49 let, kterou tvořilo 110 respondentů. Druhou nejpočetnější skupinou byli respondenti ve věku 50 let a více, kam spadá 99 dotazovaných. Zbytek výzkumného souboru tvoří kategorie 18-26 let s celkem 91 respondenty. Věkové rozložení dotazovaných lze v tomto případě považovat za relativně rovnoměrné pravděpodobně z důvodu členství ve skupinách na Facebooku, kde se o aktuální dění v Hradci Králové zajímají lidé všech věkových kategorií.

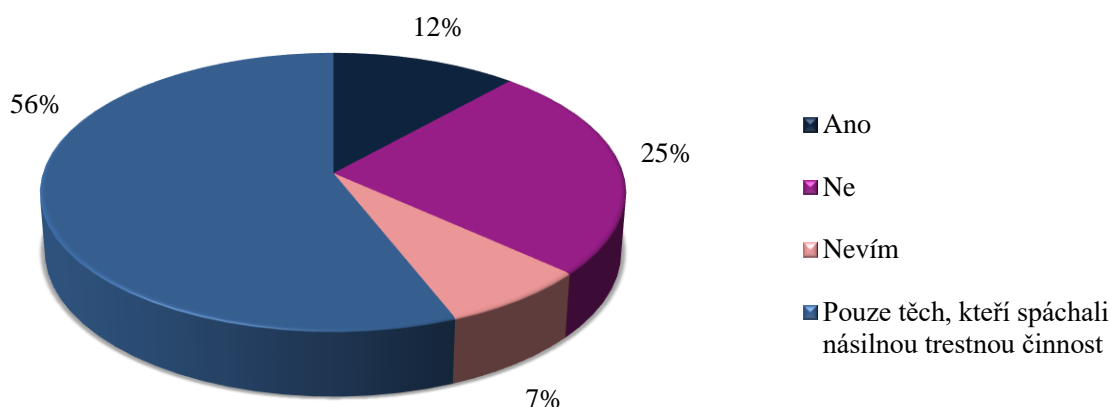
4.4 Výsledky výzkumného šetření

Z celkového počtu 300 vyplněných dotazníků bylo provedeno vyhodnocení všech položek dotazníku. Shromážděné údaje jsou popsány a zaznamenány formou procentuálního vyjádření v jednotlivých grafech.

Otázka č. 3: Obáváte se osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody?

Položka dotazníku, týkající se obav vůči osobám propuštěným z vězení, byla uzavřená s volbou jedné odpovědi. Nejčastěji zvolenou možností bylo „Pouze těch, kteří spáchali násilnou trestnou činnost“, kterou vybralo 168 respondentů. Možnost „Ne“ zvolilo 75 respondentů. 35 osob vyjádřilo své obavy a pouze 22 respondentů uvedlo, že neví.

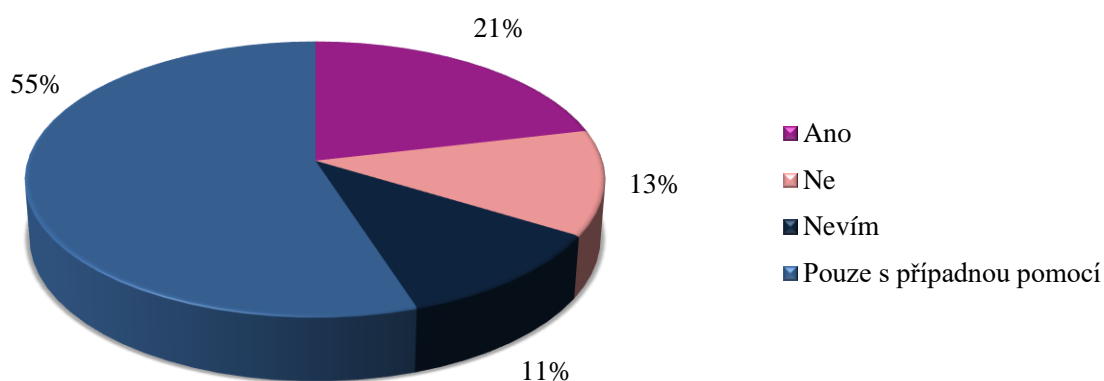
Graf č. 1 – Obavy z osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody

Otázka č. 4: Myslíte si, že se odsouzení dovedou po případném propuštění z výkonu trestu začlenit zpět do společnosti?

Otázka č. 4 zjišťovala názory respondentů na schopnost odsouzených začlenit se zpět do společnosti po případném propuštění. Nejvíce zastoupenou odpovědí byla možnost Pouze s případnou pomocí, kterou uvedlo 165 respondentů. O opětovném začlenění odsouzených nepochybuje 64 respondentů. Naopak 37 osob si myslí, že začlenění není možné a 34 respondentů nezaujímá konkrétní stanovisko.

Graf č. 2 – Názory na začlenění odsouzených zpět do společnosti po propuštění

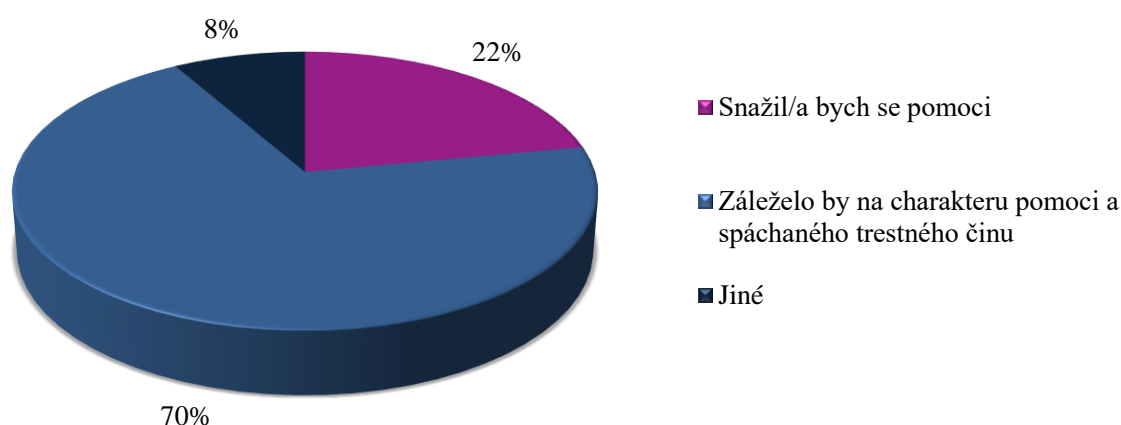
Otázka č. 5: Kdybyste v běžném životě potkal/a osobu, která byla ve vězení a po propuštění vás požádala o pomoc, jak byste se zachoval/a?

V pořadí 5. položka dotazníku zjišťovala ochotu respondentů nabídnout pomoc odsouzeným po jejich propuštění. Konstruována byla jako polouzavřená s možností ze tří odpovědí a v poslední z nich byl prostor pro vlastní vyjádření. Většina respondentů (209) uvedla, že by se pomoc z jejich strany odvíjela od jejího charakteru a typu spáchaného trestného činu. 66 respondentů by se snažilo pomoci a 25 osob prostřednictvím otevřené odpovědi „Jiné:“ uvedlo několik dalších argumentů.

Mezi nejčastější odpovědi patřily:

- pomohl/a bych pouze v případě, že by se jednalo o osobu blízkou,
- odkázal/a bych dotyčného na profesionální pomoc,
- nechtěl/a bych mít s takovou osobou nic společného.

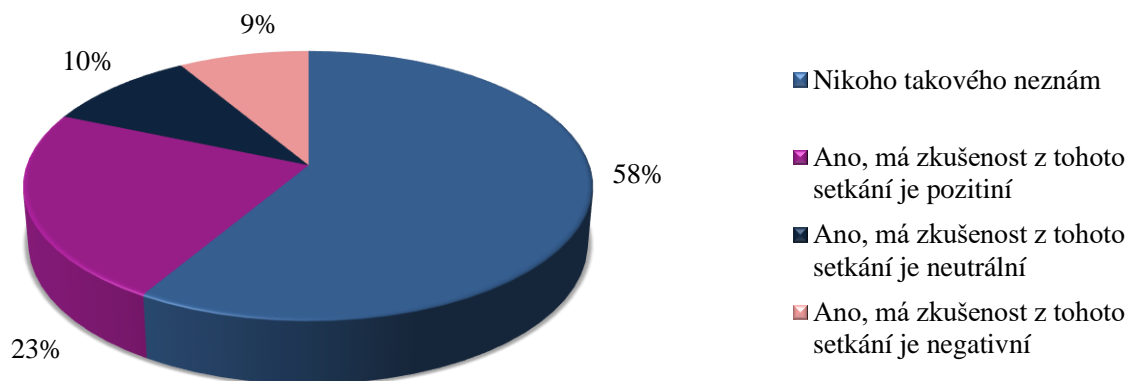
Graf č. 3 – Ochota respondentů nabídnout pomoc osobám propuštěným z vězení

Otázka č. 6: Setkal/a jste se někdy s osobou, která byla ve výkonu trestu odnětí svobody? Pokud ano, jakou máte zkušenost z tohoto setkání?

Položka dotazníku zjišťující zkušenosti respondentů s případným setkáním s osobou, která již byla ve výkonu trestu odnětí svobody, byla otázkou uzavřenou s výběrem ze čtyř odpovědí. Celkem 114 respondentů se s nikým takovým zatím nepotkalo. Jako neutrální zkušenost vnímá toto setkání 104 osob. Pozitivně reaguje na setkání s propuštěnou osobou 58 respondentů a 24 má zkušenost negativní. Za zajímavý lze považovat fakt, že více, než polovina respondentů (186) měla ve svém okolí šanci potkat se s osobou, která již strávila nějaký čas ve vězení.

Graf č. 4 – Zkušenosti respondentů se setkáním s osobou propuštěnou z výkonu trestu odnětí svobody

Otázka č. 7: Pokud byste byl/a majitelem firmy, zaměstnal/a byste osobu, která právě opustila vězení?

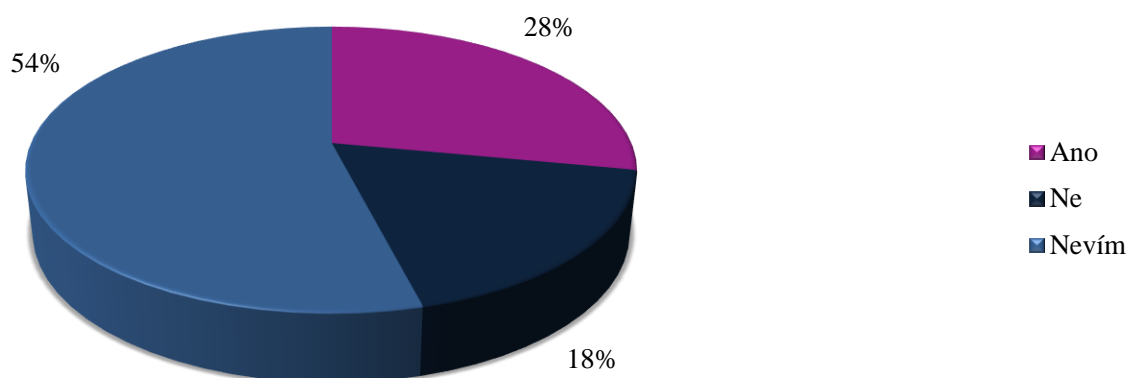
Otázka č. 7 byla strukturována jako polouzavřená. V případě odpovědi ano i ne byla možnost napsat důvody, které by vedly k zaměstnání osoby, která právě opustila vězení či k jejímu odmítnutí. Více, než polovina respondentů (162) neví, zda by zaměstnali osobu propuštěnou z výkonu trestu odnětí svobody. U 84 dotázaných je vyjádřen souhlas a naopak 54 respondentů by propuštěnou osobu nezaměstnalo. V případě ochoty respondentů zaměstnat bývalé odsouzené byly nejčastěji uvedeny následující argumenty:

- každý si zaslouží druhou šanci,
- pokud se nejedná o vraha, není důvod propuštěnou osobu nezaměstnat,
- lidé by se neměli dopouštět „nálepkování“,
- bez šance na zaměstnání není resocializace možná, a pokud na bývalé odsouzené bude společnost stále nahlížet negativně, bude to „začarovaný kruh“ pro obě strany.

Naopak nesouhlas vyjádřili respondenti například z těchto důvodů:

- nedůvěra,
- strach z protiprávního jednání ve výkonu práce,
- obava o bezpečnost zaměstnanců,
- poškození reputace firmy.

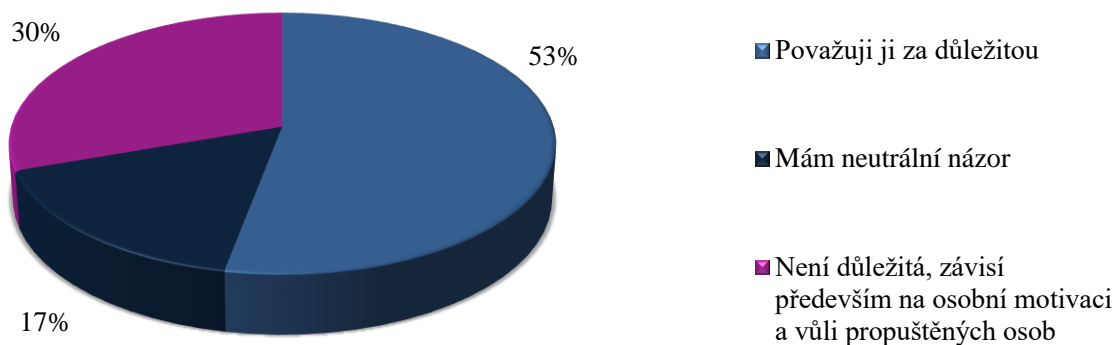
Graf č. 5 – Ochota respondentů přijmout do zaměstnání osobu, která právě opustila vězení

Otázka č. 8: Jak vnímáte pomoc ze strany státu osobám, které právě opustily vězení?

Položka dotazníku formou uzavřené otázky zjišťovala postoj respondentů, kteří měli na výběr ze tří možností. Pomoc ze strany státu osobám, které právě opustily vězení, považuje za důležitou 159 respondentů. 91 osob je naopak přesvědčeno, že pomoc není důležitá a záleží především na osobní motivaci a vůli propuštěných jedinců. Zbytek respondentů (50) zaujímá neutrální názor.

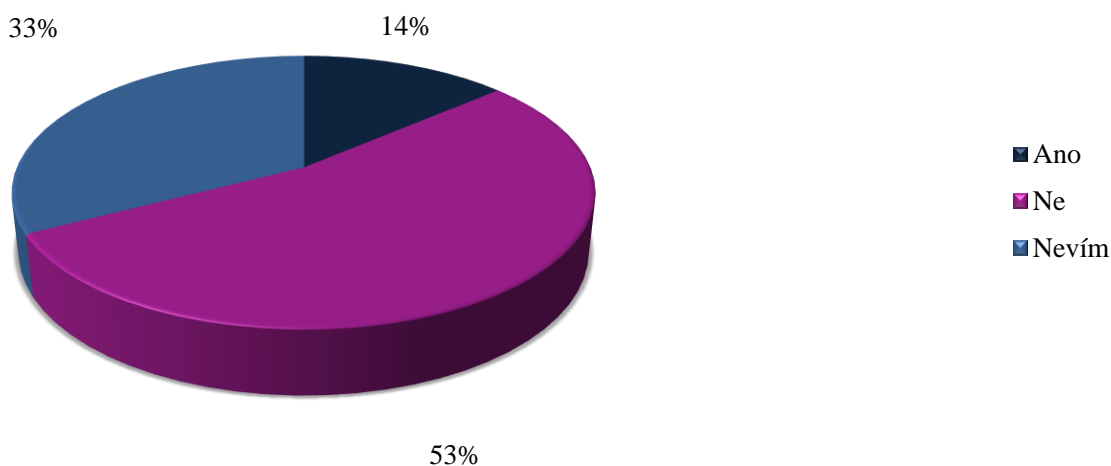
Graf č. 6 – Názory respondentů na pomoc ze strany státu osobám, které opustily vězení

Otázka č. 9: Myslíte si, že je u nás pro osoby, které opustily vězení, pomoc ze strany státu dostačující?

Uzavřená otázka nabízela výběr ze tří odpovědí. Ve 161 případech respondenti považují postpenitenciární péči za nedostatečnou. Jasně stanovisko k posouzení nemá 98 osob a naopak 41 respondentů vnímá nabízenou pomoc jako dostačující.

Graf č. 7 – Vnímání dostatečnosti pomoci ze strany státu

Otázka č. 10: Jakou oblast pomoci považujete v procesu reintegrace za nejdůležitější? (Vyberte max. 3 možnosti)

Položka dotazníku dávala na výběr sedm oblastí pomoci, ze kterých respondenti dle svého uvážení vybírali ty nejdůležitější. Otázka byla strukturována jako uzavřená s výběrem maximálně tří možných odpovědí. Nejčastěji uváděnou možností bylo **zprostředkování zaměstnání** (222), dále se jednalo o **zajištění bydlení** (162) a jako třetí, nejfrekventovanější odpovědí, bylo **rodinné zázemí a podpora** (134). Sociální poradenství bylo považováno za důležité ve 100 odpovědích. Hned za ním je to doplnění vzdělání a kvalifikace (96), zdravotní péče (84) a za nejméně důležitou považují respondenti v 58 případech finanční podporu. Procentuální zastoupení vyjadřuje následující tabulka.

Tabulka č. 6 – Nejdůležitější forma pomoci dle respondentů

Forma pomoci	Počet	V %
Zajištění bydlení	162	54
Zprostředkování zaměstnání	222	74
Finanční podpora	58	19,3
Sociální poradenství	100	33,3
Doplnění vzdělání a kvalifikace	96	32
Rodinné zázemí a podpora	134	44,7
Zdravotní péče	84	28

Otázka č. 11: Cítíte předsudky vůči osobám, které již byly opakovaně ve vězení?

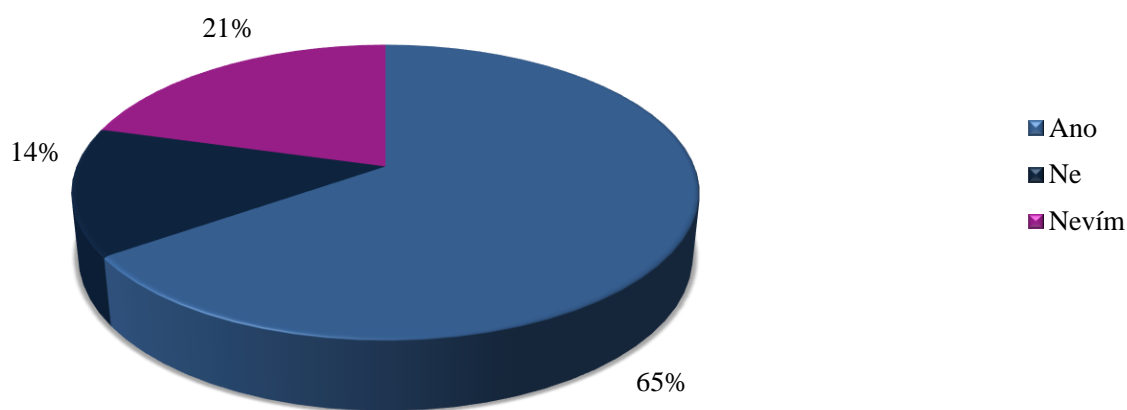
Otázka č. 11 byla strukturována jako polouzavřená s možností výběru ze tří odpovědí. Následně pak měli respondenti možnost vyjádřit své konkrétní důvody pro a proti zaujatosti. Předsudky vůči osobám, které byly opakovaně ve vězení má 196 respondentů. Nejasné stanovisko k recidivistům zaujímá 62 osob a žádnými předsudky netrpí 42 respondentů. Své předsudky vyjádřili respondenti z několika následujících důvodů:

- recidivisté jsou nenapravitelní,
- opakovaná chyba přestává být pouze chybou,
- nedůvěra a strach.

Naopak nezaujatost vůči recidivistům byla vyjádřena těmito argumenty:

- pokud si svůj trest odpykali, není důvod je dál soudit,
- v případě politického uvěznění nejsou předsudky na místě,
- vždy je šance začít znovu a lépe,
- opakované uvěznění se může stát každému i za neúmyslný trestný čin.

Graf č. 8 – Předsudky respondentů vůči recidivistům

Otázka č. 12: Jak byste se zachoval/a, kdyby Vaše dítě navázalo partnerský vztah s osobou, která byla opakovaně uvězněna?

Poslední položka dotazníku byla otevřená a respondenti měli možnost vyjádřit svůj názor. Jednotlivé odpovědi byly uspořádány do skupin. Nejčastěji se respondenti shodli na tom, že by se svému dítěti snažili takový vztah rozmluvit, ale zároveň ho nelze zakazovat. Tuto odpověď uvedlo 90 dotazovaných. Druhým nejčastějším názorem byl úplný zákaz vztahu, se kterým by razantně nesouhlasili. Tento postoj vyjádřilo 80 respondentů. 64 osob uvedlo, že by záleželo na důvodu opakovaného uvěznění a dotyčný by si musel získat u respondentů důvěru. Na otázku neumělo odpovědět 48 respondentů a 14 dotazovaných by vztah respektovalo a snažilo se nemít předsudky. Ve třech případech by se ve zmíněné situaci respondenti zachovali velmi radikálně a uvedli, že by své dítě vydělili. Posledním názorem by byla snaha o zprostředkování pomoci blízkých v rodině, ale i u psychologů, se záměrem dítěti vysvětlit, jaké negativní dopady takový vztah může mít na jeho život. Tato odpověď byla zaznamenána u jednoho respondenta.

Tabulka č. 7 – Přístupy respondentů ke vztahu

Přístup respondentů	Počet	V %
Snaha vztah rozmluvit, ale nezakazovat	90	30
Zákaz vztahu, razantní nesouhlas	80	26,7
Záleželo by na důvodech opakovaného uvěznění a dotyčný by musel získat důvěru	64	21,4
Nevím	48	16
Respektování vztahu a snaha nemít předsudky	14	4,6
Vydělení dítěte	3	1
Snaha o odbornou pomoc a vysvětlení negativních dopadů	1	0,3

4.5 Statistické ověřování hypotéz

Na základě sběru dat byly vyhodnoceny stanovené hypotézy podle jednotlivých položek dotazníku. Využito bylo statistické testování.

H1: Generace mladších respondentů zaujímá méně odmítavý postoj k osobám propuštěným z vězení, než generace starší.

K hypotéze č. 1 bylo stanoveno porovnání dotazníkových položek č. 2, 3 a 7. Otázka č. 2 se týkala věku respondentů a č. 3 zkoumala obavy z osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Ověřována bude závislost mezi věkem respondentů a postojem k bývalým odsouzeným za pomoci nulové a alternativní hypotézy.

H⁰: Generace mladších respondentů nezaujímá méně odmítavý postoj k osobám propuštěným z vězení, než generace starší.

H^A: Generace mladších respondentů zaujímá méně odmítavý postoj k osobám propuštěným z vězení, než generace starší.

Pro ověření závislosti mezi věkem respondentů a odmítavým postojem k osobám propuštěným z vězení byl zvolen test nezávislosti chí-kvadrát. Využito bylo kontingenční tabulky a hladina významnosti byla stanovena na hodnotu 0,05. Pro výpočet testového kritéria bylo využito následujících tabulek. V první z nich jsou znázorněny data získaná. Ve druhé tabulce jsou pak ze získaných dat vypočítány data očekávaná.

Tabulka č. 8 – Obava respondentů z osob propuštěných z VTOS v závislosti na věku

Obava z osob propuštěných z VTOS	Věk respondentů		
	18-26 let	50 let a více	Celkem
Ano	7	18	25
Ne	25	15	40
Nevím	9	6	15
Pouze těch, kteří spáchali násilnou TČ	50	60	110
Celkem	91	99	190

Tabulka č. 9 – Očekávané hodnoty obav respondentů z osob propuštěných z VTOS v závislosti na věku

Obava z osob propuštěných z VTOS	Věk respondentů	
	18-26 let	50 let a více
Ano	11,97	13,03
Ne	19,16	20,84
Nevím	7,18	7,82
Pouze těch, kteří spáchali násilnou TČ	52,68	57,32

Hladina významnosti byla stanovena na 0,05. Stupeň volnosti byl vypočítán pomocí vzorce $f = (r-1).(s-1)$ s výslednou hodnotou 3. Kritická hodnota X^2 je dle tabulek 7,82. Vypočítanou hodnotou X^2 je 8,52. Z výpočtu je patrné, že vypočítaná hodnota je větší, než hodnota kritická a z tohoto důvodu lze považovat alternativní hypotézu za platnou.

K hypotéze patří i otázka dotazníku č. 7, která se týkala ochoty respondentů, též v závislosti na věku, zaměstnat osobu propuštěnou z vězení.

Tabulka č. 10 – Ochota respondentů zaměstnat osobu, která právě opustila vězení v závislosti na věku

Ochota zaměstnat osobu propuštěnou z VTOS	Věk respondentů		
	18-26 let	50 let a více	Celkem
Ano	30	17	47
Ne	16	26	42
Nevím	45	56	101
Celkem	91	99	190

Tabulka č. 11 – Očekávané hodnoty ochoty respondentů zaměstnat osobu propuštěnou z VTOS v závislosti na věku

Ochota zaměstnat osobu propuštěnou z VTOS	Věk respondentů	
	18-26 let	50 let a více
Ano	22,51	24,49
Ne	20,12	21,88
Nevím	48,37	52,63

Hladina významnosti byla stanovena na 0,05. Stupeň volnosti byl vypočítán pomocí vzorce $f = (r-1).(s-1)$ s výslednou hodnotou 2. Kritická hodnota X^2 je dle tabulek 5,99. Vypočítanou hodnotou X^2 je 6,85. Z výpočtu je patrné, že vypočítaná hodnota je větší, než hodnota kritická a z tohoto důvodu je platná alternativní hypotéza.

Hypotéza č. 1 byla složena ze dvou testovaných otázek. V obou případech se potvrdila hypotéza alternativní. Z výsledků tedy vyplývá, že generace mladších respondentů zaujímá méně odmítavý postoj k osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody, než generace starší. Mezi věkem a postojem tedy existuje závislost a z tohoto důvodu považujeme **hypotézu č. 1 za platnou.**

H2: Míra tolerance k osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody se liší z hlediska pohlaví.

K hypotéze č. 2 bylo stanoveno porovnání dotazníkových položek č. 1, 4 a 5. Otázka č. 1 se týkala pohlaví respondentů a č. 4 zkoumala názory na schopnost opětovného začlenění do společnosti po propuštění. Mezi těmito proměnnými bude ověřena závislost za pomoci nulové a alternativní hypotézy.

H⁰: Míra tolerance k osobám propuštěným z VTOS se neliší z hlediska pohlaví.

H^A: Míra tolerance k osobám propuštěným z VTOS se liší z hlediska pohlaví.

Pro ověření závislosti mezi pohlavím respondentů a mírou tolerance k osobám propuštěným z vězení byl zvolen test nezávislosti chí-kvadrát. Využito bylo kontingenční tabulky a hladina významnosti byla stanovena na hodnotu 0,05.

Pro výpočet testového kritéria bylo vycházeno z následujících tabulek, kde jsou uvedeny data získaná a následně vypočítaná data očekávaná.

Tabulka č. 12 – Názor respondentů na schopnost opětovného začlenění propuštěných osob z hlediska pohlaví

Názor na schopnost opětovného začlenění propuštěných osob	Pohlaví respondentů		
	Muž	Žena	Celkem
Ano	36	28	64
Ne	12	25	37
Nevím	14	20	34
Pouze s případnou pomocí	82	83	165
Celkem	144	156	300

Tabulka č. 13 – Očekávané hodnoty názoru respondentů na opětovné začlenění propuštěných osob z hlediska pohlaví

Názor na schopnost opětovného začlenění propuštěných osob	Pohlaví respondentů	
	Muž	Žena
Ano	30,72	33,28
Ne	17,76	19,24
Nevím	16,32	17,68
Pouze s případnou pomocí	79,2	85,8

Hladina významnosti byla stanovena na 0,05. Stupeň volnosti byl vypočítán pomocí vzorce $f = (r-1).(s-1)$ s výslednou hodnotou 3. Kritická hodnota X^2 je dle tabulek 7,82. Vypočítanou hodnotou X^2 je 6,16. Z výsledku je patrné, že vypočítaná hodnota je menší, než hodnota kritická a z tohoto důvodu je platná nulová hypotéza.

K hypotéze č. 2 dále patří i otázka dotazníku č. 5. Týkala ochoty respondentů, též v závislosti na pohlaví, nabídnout pomoc osobě, která právě opustila vězení.

Tabulka č. 14 – Ochota respondentů nabídnout pomoc osobě, která právě opustila vězení z hlediska pohlaví

Ochota nabídnout pomoc	Pohlaví respondentů		
	Muž	Žena	Celkem
Snažil/a bych se pomoci	29	37	66
Záleželo by na charakteru pomoci a spáchaného trestného činu	100	109	209
Jiné	15	10	25
Celkem	144	156	300

Tabulka č. 15 – Očekávané hodnoty ochoty respondentů nabídnout pomoc osobě, která právě opustila vězení z hlediska pohlaví

Ochota nabídnout pomoc	Pohlaví respondentů	
	Muž	Žena
Snažil/a bych se pomoci	31,68	34,32
Záleželo by na charakteru pomoci a spáchaného trestného činu	100,32	108,68
Jiné	12	13

Hladina významnosti byla stanovena na 0,05. Stupeň volnosti byl vypočítán pomocí vzorce $f = (r-1).(s-1)$ s výslednou hodnotou 2. Kritická hodnota X^2 je dle tabulek 5,99. Vypočítanou hodnotou X^2 je 1,88. Vypočítaná hodnota je menší, než hodnota kritická a z tohoto důvodu lze považovat nulovou hypotézu za platnou.

Hypotéza č. 2 byla složena ze dvou testovaných otázek. V obou případech se potvrdila hypotéza nulová. Z výsledků tedy vyplývá, že míra tolerance k osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody se neliší z hlediska pohlaví. Mezi pohlavím a tolerancí tedy neexistuje závislost a z tohoto důvodu považujeme **hypotézu č. 2 za neplatnou.**

H3: Více, než polovina respondentů považuje postpenitenciární péči za důležitou, ale nedostačující.

K ověření hypotézy č. 3 bylo vycházeno z položek dotazníku č. 8 a 9. Pro její potvrzení byly stanoveny následující kritéria. Hypotézu č. 3 bude možno považovat za platnou pokud:

- bude odpověď „Považuji ji za důležitou“ u otázky č. 8 zaznamenána ve více, než 50 %,
- bude odpověď „Ne“ u otázky č. 9 zaznamenána ve více, než 50 %.

Tabulka č. 16 – Názory respondentů na důležitost postpenitenciární péče

Názor na důležitost postpenitenciární péče	Počet	V %
Považuji ji za důležitou	159	53
Mám neutrální názor	50	16,7
Není důležitá, závisí především na osobní motivaci a vůli propuštěných osob	91	30,3
Celkem	300	100

Z tabulky č. 16 lze vyčíst, že 159 respondentů považuje postpenitenciární péči za důležitou. Z celkového počtu 300 dotazovaných je to více, než polovina a proto lze toto kritérium považovat za splněné.

Tabulka č. 17 – Názory respondentů na dostatečnost postpenitenciární péče

Názor na dostatečnost postpenitenciární péče	Počet	V %
Ano	41	13,6
Ne	161	53,6
Nevím	98	32,6
Celkem	300	100

Tabulka č. 17 ukazuje, že 161 respondentů považuje postpenitenciární péči za nedostatečnou. Stejně, jako v předchozím kritériu je zde zastoupeno více, než 50 % odpovědí a proto jej lze považovat za splněné.

V souladu s výše uvedenými výsledky lze konstatovat, že respondenti považují postpenitenciární péči za důležitou, ale o její dostatečnosti nejsou přesvědčeni. Z důvodu potvrzení obou stanovených kritérií považujeme **hypotézu č. 3 za platnou**.

H4: Více, než polovina respondentů zaujímá odmítavý postoj k recidivistům.

K ověření poslední hypotézy bylo vycházeno z položek dotazníku č. 11 a 12. Pro její potvrzení byly stanoveny následující kritéria. Hypotézu č. 4 bude možno považovat za platnou pokud:

- bude odpověď „Ano“ u otázky č. 11 zaznamenána ve více, než 50 %,
- bude negativní postoj u otázky č. 12 zaznamenán ve více, než 50 %.

Tabulka č. 18 – Předsudky respondentů vůči recidivistům

Předsudky vůči recidivistům	Počet	V %
Ano	196	65,3
Ne	42	14
Nevím	62	20,7
Celkem	300	100

Z tabulky č. 18 lze vyčíst, že 196 respondentů má předsudky vůči osobám, které již byly opakovaně ve vězení. Z celkového počtu 300 dotazovaných je to více, než polovina a proto lze toto kritérium považovat za splněné.

Zpracování výsledků poslední položky dotazníku je již uvedeno v předchozí podkapitole diplomové práce. Otázka č. 12 zjišťovala, jak by se respondenti zachovali v případě, že by jejich dítě navázalo partnerský vztah s osobou, která byla opakovaně uvězněna. V tabulce č. 7 je zaznamenáno 90 odpovědí uvádějících nesouhlas se vztahem. Absolutní zákaz vztahu byl vyjádřen v 80 odpovědích a ve 3 případech byl nesouhlas vyjádřen vyděděním dítěte. Celkem se jedná o 173 argumentů vyjadřujících negativní postoj respondentů ke vztahu s recidivistou. Z celkového počtu 300 dotazovaných to je více, než polovina a proto lze kritérium považovat za splněné.

Z výše uvedených výsledků je patrné, že více, než polovina respondentů zaujímá odmítavý postoj k recidivistům. Z důvodu potvrzení obou stanovených kritérií považujeme **hypotézu č. 4 za platnou.**

4.6 Shrnutí k výzkumnému šetření

Během realizace výzkumného šetření bylo získáno 300 vyplněných dotazníků. Respondenti z Hradce Králové jejich prostřednictvím vyjadřovali své názory na osoby propuštěné z vězení a problematiku reintegrace spojenou s postpenitenciární péčí.

Na základě výsledků je v očích respondentů pospenitenciární péče považována za důležitý aspekt v procesu opětovného začlenění. V tomto ohledu se jako nejdůležitější oblastí pomoci jeví zprostředkování zaměstnání, zajištění bydlení a v neposlední řadě rodinná podpora. Dotazovaní jsou toho názoru, že s pomocí se odsouzení dovedou po případném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody začlenit zpět do společnosti.

Tento názor však nesdílí v případě, že se jedná o recidivisty. Většina respondentů považuje opakované uvěznění za znak selhání jedince a nevěří v možnost jeho nápravy. Vyplývalo tak i z poslední otázky dotazníku. Více, než polovina dotazovaných by v případě vztahu jejich dítěte s recidivistou, reagovala negativně a se vztahem nesouhlasila.

Za zajímavý lze považovat fakt, že více, než polovina respondentů se již měla možnost setkat s osobou, která byla ve výkonu trestu odnětí svobody. Většina z nich má z tohoto setkání pozitivní či neutrální zkušenost.

Pro výzkumné šetření byly stanoveny čtyři hypotézy. Za pomoci statistického ověření a stanovení kritérií byly tři z nich přijaty za platné:

- H1: Generace mladších respondentů zaujímá méně odmítavý postoj k osobám propuštěným z vězení, než generace starší,
- H3: Více, než polovina respondentů považuje postpenitenciární péči za důležitou, ale nedostačující,
- H4: Více, než polovina respondentů zaujímá odmítavý postoj k recidivistům.

Jedna hypotéza nebyla potvrzena:

- H2: Míra tolerance k osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody se liší z hlediska pohlaví.

4.7 Návrhy a limity práce

Po realizování výzkumného šetření a napsání diplomové práce považuji též za důležité uvést její využití a limity. Jsem si vědoma, že pro zmapování názorů obyvatel Hradce Králové, by byl vhodnější obsáhlejší výzkumný soubor. Výsledek šetření tedy nelze zobecnit na všechny občany daného města, jelikož by se při vyšším počtu získaných dat mohl odlišovat. Získat potřebný počet respondentů nebylo jednoduché. Rozeslání dotazníku proběhlo prostřednictvím sociální sítě Facebook, což bylo jednou z mála možností získat potřebná data obsahující odpovědi ze všech věkových kategorií.

Práce však může být přínosným náhledem na zkoumání názorů obyvatel naší společnosti k osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody. V teoretické rovině prohlubuje znalosti čtenáře o informace týkající se vězeňství a postpenitenciární péče v České republice.

Díky zmíněným faktorům omezující úspěšné začlenění v jedné z kapitol, které se samy v několika případech odrážejí i v odpovědích respondentů, může práce pomoci společnosti uvědomit si složité aspekty života po propuštění. Většina z nás si jen těžko dokáže představit, jak náročnou situací je samotné uvěznění a další překážky související s následnou reintegrací. Chyba mnohdy nemusí být jen na straně propuštěného jedince, ale i ve společnosti, která ho odmítá přijmout. Při snaze osob propuštěných z vězení

nalézt zaměstnání mohou předsudky vedoucí k odmítnutí tuto osobu zaměstnat vyvolat recidivu z důvodu nedostatku financí a tím se tak dostáváme do „začarovaného kruhu“ pro obě strany. Účelem práce je také tedy poukázat na to, že lidé by mohli omezit stigmatizaci a zaujmout k lidem s kriminální minulostí lepší přístup.

Pro další zkoumání by bylo určitě vhodné získat obsáhlejší počet respondentů. Zajímavé by například bylo zkoumat rozdíly v postojích respondentů na úrovni krajů, konkrétně Královéhradeckého a Prahy, kde je zaznamenána větší míra kriminality.

ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývá osobami ve výkonu trestu odnětí svobody a zkoumá názory obyvatel Hradce Králové na jejich reintegraci po následném propuštění. Věnuje se dalším specifickým oblastem, které souvisejí s uvězněním a upozorňuje na jeho negativní důsledky. Zahrnuty jsou též informace o důležitosti postpenitenciární péče, která v procesu opětovného začlenění do společnosti hraje zásadní roli.

K výzkumnému šetření byla využita metoda dotazníku, který byl rozeslán elektronickou formou. Cílem práce bylo zjistit, jaké jsou názory a postoje obyvatel z Hradce Králové k reintegraci osob propuštěných z vězení. Z analýzy odpovědí respondentů je patrné, že nepopírají schopnost odsouzených začlenit se zpět do společnosti, pokud je jim nabídnuta pomoc. Zajímavým zjištěním je fakt, že více, než polovina respondentů se již setkala s osobou, která byla ve výkonu trestu odnětí svobody. Zkušenosti z těchto setkání respondenti hodnotili ve většině případů pozitivním či neutrálním dojmem. Naopak názory respondentů na recidivisty obsahovaly hlavně předsudky a stanovisko, že tito jedinci nejsou schopni nápravy. Pro diplomovou práci byly stanoveny čtyři hypotézy. Tři z nich byly potvrzeny a jedna vyvrácena. I přes uvedené nedostatky v podkapitole 4.7 považuji cíl práce za splněný.

Osobně jsem toho názoru, že lidé by se k osobám propuštěným z vězení neměli stavět pouze negativně. V mých očích jsou předsudky jen na základě informace, že byla daná osoba ve vězení, aniž bychom ji blíže osobně znali, v rozporu s tím, co samotná společnost okolo nás vyžaduje. Zastáváme názor, že bývalí odsouzení si mají najít práci a začlenit se do běžného života. Neuvědomujeme si ale, že mnoho z nás jim tuto šanci ani dát nechce a předem tyto osoby zavrhuje právě na základě stigmatizace. Žádný trestný čin se samozřejmě nedá omluvit a nelze ho přehlížet. Přesto bychom měli, byť i s malou snahou přijmout tu možnost, že každý kdo někdy udělal chybu, má také šanci se napravit.

„Ukažte mi vaše vězení a já vám řeknu, jaká je vaše společnost.“

- Winston Churchill

POUŽITÉ ZDROJE

Literatura:

BIEDERMANOVÁ, Eva a PETRAS, Michal. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. 98 s. ISBN 978-80-7338-115-8.

BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Osobnost recidivního pachatele a výkon trestu*. České vězeňství, č. 1, roč. 13, 2005, s. 16-18, ISSN 1213-9297.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 244 s. ISBN 978-80-7380-138-0.

DRAHÝ, František a kol. *Charakteristiky odsouzených v českých věznicích*. Praha: VSČR, 2018. 150 s. ISBN 978-80-270-5197-7.

FÍŠEROVÁ, Petra. *Postoje společnosti k osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody*. Pardubice: Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, 2018. 83 s. Diplomová práce.

GOFFMAN, Erving. *Stigma: poznámky k problému zvládnutí narušené identity*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 167 s. ISBN 80-86429-21-0

HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2., vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006. 183 s. ISBN 80-86708-30-6.

HENDRYCH, Igor. *Vybrané kapitoly z penologie*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2010. 73 s. ISBN 978-80-7248-574-1.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 1., vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 272 s. 80-210-3025-9.

KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. 200 s. ISBN 978-80-7552-163-7.

KOPP, Peter. *Penitenciárna psychológia*. 1. Bratislava: Akadémia PZ - K kriminológii, 2004. ISBN 80-8054-326-7.

KRAUS, Blahoslav. *Sociální deviace v transformaci společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015, 210 s. ISBN 978-80-7435-575-2.

KRAUS, Jiří. *Nový akademický slovník cizích slov: A-Ž*. Praha: Academia, 2005, 879 s. ISBN 80-200-1351-2.

LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. Praha: LexisNexis, 2007. 114 s. ISBN 978-80-86920-24-5.

MAREŠOVÁ, Alena a kol. *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. 173 s. ISBN 978-80-7338-157-8.

MAŘÁDEK, Vladimír. *Výkladový slovník penologie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2003. 142 s. ISBN 80-7042-256-4.

NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2010. 256 s. ISBN 978-80-87212-41-7.

NETÍK, Karel, Stanislav HÁJEK a Daria NETÍKOVÁ. *Psychologie v právu: úvod do forenzní psychologie*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1997. 140 s. ISBN 80-7179-177-6.

NOVOTNÝ, Oto. *Trestní právo hmotné*. 3. přeprac. vyd. Praha: Codex, 1997, 328 s. ISBN 80-85963-24-8.

PETERSILIA, Joan. *When prisoners come home: Parole and prisoner reentry*. New York: Oxford University Press, 2003. 288 s. ISBN 9780199727414.

RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Úvod do penologie I*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. 124 s. ISBN 978-80-7435-264-5.

RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Úvod do penologie II*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 185 s. ISBN 978-80-7435-378-9.

SOCHŮREK, Jan. *Úvod do penologie*. Liberec: TU, 2007. 80 s. ISBN 978-80-7372-287-6.

SOCHŮREK, Jan. *Úvod do sociální patologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2009, 186 s. ISBN 978-80-7372-448-1.

ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a DOUBRAVOVÁ, Dagmar (eds.) *Probace a mediace: Možnost řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. 216 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

ŠTĚRBA, Vladislav. *Penologie*. Praha: Armex Publishing, 2007. 148 s. ISBN 978-80-86795-48-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. 872 s. ISBN 978-80-7367-414-4.

VÁLKOVÁ, Helena a Josef KUČHTA. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. 636 s. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-429-2.

VEČERKA, Kazimír, ed. *Prevence sociálních deviací - přání, naděje a realita: konference sekce sociální patologie MČSS, Červená nad Vltavou*. Praha: Masarykova česká sociologická společnost, 2013. ISBN 978-80-905443-0-7.

ZEMAN, Petr a kol. *Uživatelé drog ve vězení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. 181 s. ISBN 978-80-7338-178-3

Legislativa:

Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-01-19]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-345>

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon. In: *Zákony pro lidi*. [online]. [cit. 2020-01-16]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-140>

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-01-16]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2020-01-16]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. *Zakonyprolidi.cz* [online]. [cit. 2019-12-12]. Dostupné z: <https://zakonyprolidi.cz/cs/2000-257>

Internetové zdroje:

Bushway, Shawn D. *Enduring Risk? Old Criminal Records and Short-Term Predictions of Criminal Involvement*. University of Maryland. [online] © 2007 [cit. 2020 – 02 - 05]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/249718732_Enduring_Risk_Old_Criminal_Records_and_Predictions_of_Future_Criminal_Involvement

Harman, Jennifer J., Vermon E. Smith a Louisa C., Egan. *The Impact of Incarceration on Intimate relationships*. *Criminal Justice And Behavior*. [online] © 2007 [cit. 2020 – 02 - 05]. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0093854807299543>

Koncepce vězeňství do roku 2025. Vězeňská služba České republiky. *Vscr.cz* [online]. [cit. 2019-12-13]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Koncepce-vezenstvi.pdf>.

Lighthouse spolek. Zadluženost a recidiva [online]. ©2018 [cit. 2020-02-01]. Dostupné z: <http://www.os-lighthouse.cz/zadluzenost/>

Organizační jednotky. Vězeňská služba České republiky. Vscr.cz [online] © 2020 [cit. 2020-01-19]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/>

Probační a mediační služba ČR. Poslání a cíle probační a mediační služby České republiky [online]. ©2002-2019 [cit. 2019-11-30]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>.

Probační a mediační služba ČR. Základní dokumenty [online]. ©2002-2019 [cit. 2019-12-12].
Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/2017_Koncepce_PM_do_roku_2025.pdf

Rubikon centrum, z.ú. O nás. [online]. ©2019 [cit. 2019-12-12]. Dostupné z: <http://www.rubikoncentrum.cz/>.

Rubikon centrum, z.ú. Výroční zpráva. [online]. ©2018 [cit. 2020-02-01]. Dostupné z: https://www.rubikoncentrum.cz/wp-content/uploads/2019/06/RUBIKON_Centrum_Vyrocní-zprava-2018.pdf

Statistické ročenky Vězeňské služby. Vězeňská služba České republiky. Vscr.cz [online]. [cit. 2019-12-13]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/statisticke-rocenky-1218/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

The Marshall Project. Getting a Hustle: How to Live Like a King Behind Bars. [online]. ©2016 [cit. 2019-11-30].
Dostupné z: <https://www.themarshallproject.org/2016/01/15/getting-a-hustle-how-to-live-like-a-king-behind-bars>

Věznice Vinařice – programy zacházení. Vězeňská služba České republiky. Vscr.cz [online] © 2020 [cit. 2020-01-21]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-vinarice/o-nas/vykon-vezenstvi/programy-zachazeni/>

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek:

Tabulka č. 1: Počty zneužití návykových látek ve všech věznicích v letech 2014-2018	25
Tabulka č. 2: Odsouzení dle počtu vykonaných trestů v letech 2015-2016	35
Tabulka č. 3: Odsouzení dle počtu vykonaných trestů v letech 2017-2018	36
Tabulka č. 4: Pohlaví respondentů	40
Tabulka č. 5: Věk respondentů	40
Tabulka č. 6: Nejdůležitější forma pomoci dle respondentů	47
Tabulka č. 7: Přístupy respondentů ke vztahu	49
Tabulka č. 8: Obava respondentů z osob propuštěných z VTOS v závislosti na věku	50
Tabulka č. 9: Očekávané hodnoty obav respondentů z osob propuštěných z VTOS v závislosti na věku	51
Tabulka č. 10: Ochota respondentů zaměstnat osobu, která právě opustila vězení v závislosti na věku	51
Tabulka č. 11: Očekávané hodnoty ochoty respondentů zaměstnat osobu propuštěnou z VTOS v závislosti na věku	52
Tabulka č. 12: Názor respondentů na schopnost opětovného začlenění propuštěných osob z hlediska pohlaví	53
Tabulka č. 13: Očekávané hodnoty názoru respondentů na opětovné začlenění propuštěných osob z hlediska pohlaví	53
Tabulka č. 14: Ochota respondentů nabídnout pomoc osobě, která právě opustila vězení z hlediska pohlaví	54
Tabulka č. 15: Očekávané hodnoty ochoty respondentů nabídnout pomoc osobě, která právě opustila vězení z hlediska pohlaví	54
Tabulka č. 16: Názory respondentů na důležitost postpenitenciární péče	55

Tabulka č. 17: Názory respondentů na dostatečnost postpenitenciární péče	56
--	----

Tabulka č. 18: Předsudky respondentů vůči recidivistům	56
--	----

Seznam grafů:

Graf č. 1 – Obavy z osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody	41
--	----

Graf č. 2 – Názory na začlenění odsouzených zpět do společnosti po propuštění	42
---	----

Graf č. 3 – Ochota respondentů nabídnout pomoc osobám propuštěným z vězení	43
--	----

Graf č. 4 – Zkušenosti respondentů se setkáním s osobou propuštěnou z výkonu trestu odnětí svobody	44
--	----

Graf č. 5 – Ochota respondentů přijmout do zaměstnání osobu, která právě opustila vězení	45
--	----

Graf č. 6 – Názory respondentů na pomoc ze strany státu osobám, které opustily vězení	46
---	----

Graf č. 7 – Vnímání dostatečnosti pomoci ze strany státu	46
--	----

Graf č. 8 – Předsudky respondentů vůči recidivistům	48
---	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Dotazník k výzkumnému šetření diplomové práce

Příloha - dotazník

Dobrý den,

jsem studentkou 2. ročníku oboru Sociální pedagogika na Univerzitě Hradec Králové a ráda bych Vás touto formou poprosila o vyplnění následujícího dotazníku, který je určen pro obyvatele Hradce Králové. Jeho výsledky mi poslouží k výzkumnému šetření mé diplomové práce s názvem Specifika přípravy odsouzených na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a jejich reintegrace. Dotazník je zcela anonymní.

Předem děkuji za Vaši ochotu a čas,

Pavčina Šejvlová

Vysvětlení pojmů:

Reintegrace = opětovné zařazení člověka do společnosti

Násilná trestná činnost = trestná činnost, jejíž charakteristikou je fyzické poškození či usmrcení konkrétní osoby, eventuálně přítomnost záměru takový následek způsobit (pokus)

1. Uveďte Vaše pohlaví

- a) žena
- b) muž

2. Kolik je Vám let?

- a) 18-26 let
- b) 27-49 let
- c) 50 let a více

3. Obáváte se osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím
- d) pouze těch, kteří spáchali násilnou trestnou činnost

4. Myslíte si, že se odsouzení dovedou po případném propuštění z výkonu trestu začlenit zpět do společnosti?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím
- d) pouze s případnou pomocí

5. Kdybyste v běžném životě potkal/a osobu, která byla ve vězení a po propuštění vás požádala o pomoc, jak byste se zachoval/a?

- a) snažil/a bych se pomoci
- b) záleželo by na charakteru pomoci a spáchaného trestného činu
- c) jiné: _____

6. Setkal/a jste se někdy s osobou, která byla ve výkonu trestu odnětí svobody? Pokud ano, jakou máte zkušenost z tohoto setkání?

- a) nikoho takového neznám
- b) ano, má zkušenost s takovou osobou je pozitivní
- c) ano, má zkušenost s takovou osobou je neutrální
- d) ano, má zkušenost s takovou osobou je negativní

7. Pokud byste byl/a majitelem firmy, zaměstnal/a byste osobu, která právě opustila vězení?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

Pokud ano, uveďte prosím Váš důvod:

Pokud ne, uveďte prosím Váš důvod:

8. Jak vnímáte pomoc ze strany státu osobám, které právě opustily vězení?

- a) považuji ji za důležitou
- b) mám neutrální názor
- c) není důležitá, závisí především na osobní motivaci a vůli propuštěných osob

9. Myslíte si, že je u nás pro osoby, které opustily vězení, pomoc ze strany státu dostačující?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

**10. Jakou oblast pomoci považujete v procesu reintegrace za nejdůležitější?
(Vyberte max. 3 možnosti)**

- a) zajištění bydlení
- b) zprostředkování zaměstnání
- c) finanční podpora
- d) sociální poradenství
- e) doplnění vzdělání a kvalifikace
- f) rodinné zázemí a podpora
- g) zdravotní péče (v případě problémů se závislostmi)

11. Cítíte předsudky vůči osobám, které již byly opakovaně ve vězení?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

Pokud ano, uveďte prosím Váš důvod:

Pokud ne, uveďte prosím Váš důvod:

12. Jak byste se zachoval/a, kdyby Vaše dítě navázalo partnerský vztah s osobou, která byla opakovaně uvězněna?
